

TBMM'de HIV/AIDS Görünürlüğü

Yusuf Emre Şerali
Selen Öncüoğlu

CDR
Center for
Democracy Research

Yayımlayan / Publisher

Demokrasi Araştırmaları Merkezi
Center for Democracy Research

Başkan / President

Kadir Yağız Çetin

Başkan Yardımcısı & İçerik Direktörü / Vice President & Content Director

Yusuf Emre Şerali

Araştırma Direktörü / Research Director

Arda Ozan Sirkeci

Ürün & İletişim Direktörü / Product & Communications Director

Selen Öncüoğlu

Proje Direktörü / Project Director

Görkem Savaşeri

Kreatif Direktör & Çevirmen / Creative Director & Translator

Hilal Merve Yılmaz

Video Editörü / Video Editor

Pınar Konak

Bu araştırma, bir Kırmızı Kurdele İstanbul Derneği markası olan Sivil Toplum HIV Konferansı #HIV2022İstanbul etkinliği kapsamında verilen Mikro Araştırma Fonu finansal desteği ile hazırlanmıştır.

1. Amaç

HIV Türkiye’de görünürlüğü kısıtlı olan konulardan birisidir. Bu konuya Türkiye’nin yasa koyucusu TBMM tarafından hangi açıdan yaklaşıldığını yıllar içerisinde ortaya koymak projenin asıl amacıdır.

2. Kapsam

Projenin başvuru kapsamı dahilinde söz konusu rapor, 22. Yasama döneminin başından itibaren 27. yasama döneminin beşinci yasama yılının sonuna kadar olan zaman aralığını ihtiva eder. Bu zaman aralığına ait olan TBMM Genel Kurul oturumları, TBMM Başkanlığına sunulmuş araştırma - soru önermeleri ve konuya temas eden kanun teklifleri incelenmiştir.

Çalışmanın anahtar kelimeleri şu şekildedir:

AIDS	AİDS
HIV	HİV
Cinsel Sağlık	Cinsel Yolla Bulaşan Hastalık
Cinsel Hastalık	Zührevi Hastalık

(CDR ekibi tarafından TBMM tutanaklarında bugüne kadar yapılan aramalar sonucunda, aranan kelimelerin her zaman doğru şekilde yazılmadığına rastlanılmıştır. Bu sebeple “aids - aids” ve “hiv-hiv” şeklinde bir arama yapma tercih edilmiştir.)

3. Yöntem

Bu başlık dört alt kategori altında incelenecektir.

3.1. Genel Kurul Konuşmaları

Belirtilen zaman aralığında (14 Kasım 2002 - 1 Ağustos 2022) var olan yaklaşık 2431 TBMM Genel Kurul Birleşim Tutanağı gerek yapay zekadan destek alınarak gerek manuel olarak anahtar kelimelerin aranması suretiyle taranmıştır. Veri seti oluşturulmaya başlanmadan önce veri setini hazırlayacak ve kontrol edecek kişiler aynı 100 Genel Kurul tutanağını bağımsız şekilde incelemiş ve sonuçları kıyaslamıştır. Bu kıyaslar sonucunda setin oluşturulmasına dair özellikle kategorizasyon bölümü kesinleştirilmiştir. Veri seti bir kişi tarafından oluşturulduktan sonra veri setlerinin hazırlanmasında tecrübeli olan bir başka kişi tarafından tutanaklar tekrar taranıp veri seti kontrol edilmiştir.

Arşivleme aşamasında; yasama dönemi - yılı, önerge tarihi, beyan sahibi vekil - partisi, tutanak linki, beyan metni gibi bilgiler elde edilecektir. Arşivlenen konuşmalar, sonrasında içerikleri dahilinde tekrardan değerlendirilip kategorilere dağıtılacaktır. Çalışmanın TBMM Genel Kurulu konuşmalarına ait kategorileri aşağıdaki tabloda yer alanlardan ibarettir.

Uyarı Bilgilendirme	Kan Bağıışı	Uluslararası Destek	Tedavi
Kıyas	Gizlilik	Tanı Testleri	
Bağlam Dışı	Veri	Yasal Düzenlemeler	
Hakaretimiz	Muhalif Söylem	Mücadele	

Kategorilendirme yapıldıktan sonra konuşmaların içeriğine göre ikincil bir kategori sayılabilecek “ek” sütunu hazırlanmıştır. Bu sütun kategori sütununa benzemekle birlikte birtakım noktalarda farklılık göstermektedir. Aralarındaki en büyük fark her veri için bu sütunun doldurulmasının zorunlu olmamasıdır. Ek sütunu konuşmanın içeriğinin daha detaylı incelendiği, yukarıdaki kategorizasyona ek olarak hastalık ve virüsle ilgili farklı bir noktaya temas edildiği durumlarda doldurulmuştur. Bir başka deyişle anahtar kelimelerin kullanıldığı farklı bir bağlam mevcut ise kullanılmıştır.

3.2. Araştırma Önergeleri

Araştırma Önergeleri, Meclisin belirli bir konuda bilgi edinmek üzere kendi içinden oluşturduğu özel bir komisyon marifetiyle gerçekleştirdiği bilgi edinme ve denetim çalışmasının yapılabilmesi için TBMM Genel Kurulunda oylanıp kabul edilmesi gereken önergelerdir¹.

Araştırma Önergeleri, TBMM internet sitesinin denetim sekmesinde yer alan sorgu motoru aracılığıyla arşivlenmektedir. Bu arama motoruna anahtar kelimeler yazılıp çıkan sonuçlar belirli parametrelere göre arşivlenmiştir.

1 <https://www.tbmm.gov.tr/ParlamentoTerimleriSozluk>

Önergeler aşağıdaki tabloda yer alan kategorilerden ibarettir.

Uyarı	Farkındalık
Mücadele	Bilgilendirme

3.3. Soru Önergeleri

Yazılı soru önergeleri, kısa, gerekçesiz ve kişisel görüş ileri sürülmeksizin; kişilik ve özel yaşama ilişkin konuları içermeyen bir önerge ile yazılı olarak cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarına verilen addır².

Soru önergeleri, içerdiği soruların konulara göre kategorilendirilmektedir. Söz konusu kategoriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

İstatistik	Sorunlara Destek
Önlem	Tedavi
Uluslararası anlaşmalar	Konferansa ilişkin bilgi talebi
90-90-90 programı	Belirli bir olay
Test	Anneden Çocuğa AIDS

Soru önergeleri, anahtar kelimelerin TBMM yazılı soru önergeleri arama motoru kısmına tek tek yazılması suretiyle taranıp arşivlenmiştir.

Soru önergelerinin cevaplanma durumları üzerinden de analiz yapılabilmektedir. Bu sebeple cevaplanma durumlarının sayılıp tanımlanması gerekmektedir.

Cevaplandı	Önergenin en geç on beş gün içinde cevaplandığını gösterir.
Cevaplanmadı	Önergenin cevaplanmadığının gelen kağıtlar listesinde ilan edilmesi durumunda önerge cevaplanmamış sayılır.
Süresi Geçtikten Sonra Cevaplandı	Uygulamada yazılı soru önergelerine süresi içinde cevaplandırılmadığının, gelen kâğıtlar listesinde yayımlanmasından sonra da cevap gönderildiği görülmektedir. Bu cevaplar da önerge sahibi milletvekiline gönderilmekte ve internet sitesinde yayımlanmaktadır. Ancak bakanların ve cumhurbaşkanı yardımcılarının bu konuda bir yasal dayanağı bulunmamaktadır.
Hükümsüz	Yasama dönemi sona ermesine rağmen cevaplandırılmamış önergeler hükümsüz duruma düşer.

4. Giriş

HIV (Human Immunodeficiency Virus / İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü) cinsel yolla veya kan yoluyla bulaşabilen bir virüstür. Basit bir şekilde özetlemek istersek bu virüs bağışıklık sisteminin en önemli aktörleri olan beyaz kan hücrelerini yok ederek bağışıklık sistemine zarar verir. Normal koşullarda geçirildiğinde zararsız sayılabilecek ishal, grip vs. gibi hastalıklar zayıflamış bağışıklık sisteminden dolayı geçiren kişiye ciddi zarar verebilmektedir.

Sanılanın aksine AIDS ve HIV birbiriyle aynı şey değildir. AIDS yani Acquired Immune Deficiency Syndrome veya Türkçesiyle Kazanılmış Bağışıklık Yetersizliği Sendromu, HIV virüsünden dolayı bağışıklık sisteminin yaşamı tehdit edecek kadar çok zayıflamasıyla oluşan bir sendromdur. HIV virüsüne sahip olmak veya HIV pozitif olmak kişiyi her zaman AIDS hastası yapmaz. Günümüzde tıbbın ilerlemesiyle geliştirilen HIV ilaçları HIV virüsü bulaşmış kişilerin sağlıklı bir yaşam sürmesini sağlayabilmekte ve AIDS oluşumu ihtimalini düşürebilmektedir³. 2021 yılının sonunda Dünya Sağlık Örgütü'nün açıklamalarına göre dünyada 38.4 milyon insan HIV virüsü taşımaktadır⁴.

Sağlık Bakanlığının 1985-2021 tarihleri arasında gözlemlediği verilere göre Türkiyede 30,293 HIV ve 2083 AIDS vakası saptanmıştır. “Bu vakaların en fazla görüldüğü yaş grubu 25-29 ve 30-34 yaş grubudur ve % 81,2’si erkek, % 18,8’i kadındır.”⁵

---

3 <https://www.acibadem.com.tr/ilgi-alani/hiv-ve-aids/#genel-tanitim>

4 <https://www.who.int/data/gho/data/themes/hiv-aids>

5 <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/bulasici-hastaliklar/hiv-aids/hiv-aids-liste/hiv-aids-istatistik.html>

5. Analiz - Genel Kurul Konuşmaları

5.1. Konu Bazlı Değerlendirmeler

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul toplantılarında bugüne kadar çalışmanın anahtar kelimelerini içeren 61 adet konuşma yapılmıştır. Bu konuşmaların 58'inde AIDS veya HIV anahtar kelimesi yer almaktadır. Birer konuşmada ise cinsel sağlık, zührevi hastalık ve cinsel yolla bulaşan hastalık anahtar kelimeleri bulunmaktadır. Bu konuşmalar konularına göre ayrıldığı vakit karşımıza şu şekilde bir tablo çıkmaktadır:

Uyarı, Bilgilendirme x26	AIDS/HIV veya diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkında toplumu bilinçlendirecek şekilde bir uyarı yapılması durumunda kullanılır.
Kıyas x11	Vekilin konuşmasında birden fazla bulaşıcı hastalığı sayma şeklinde kullanılması durumunda veya direkt olarak bir hastalığı AIDS ile kıyaslaması durumunda kullanılır.
Hakaretimiz x6	AIDS/HIV hastalığını, taşıyan kişileri, hastaları aşağılayıcı veya taşıyıcı ve hastaları hedef alan aşağılayıcı sözler sarf edildiğinde kullanılır.
Bağlam Dışı x6	Konuşmada anahtar kelimelerin geçmesi ancak farklı örnekler adına kullanıldığı ve kendi anlamını kaybettiği durumlarda kullanılır.
Kan Bağışı x3	Kan bağışı eylemi sırasında yeterli tedbir alınmaması dolayısıyla kişilere HIV bulaşmasına sebep olunmasına dair bir konuşma yapıldıysa kullanılır.
Gizlilik x3	Kişilerin HIV statüsüne dair bilgilerin gizliliği hakkında bir konuşma yapılması durumunda kullanılır.
Veri x3	Hastalığa dair sayısal veriler hakkında konuşulması durumunda kullanılır.
Muhalef Söylem x2	İktidarın perspektifine bir eleştiri getirilirken anahtar kelimelerin tercih edilmesi durumunda kullanılır.
Mücadele x2	AIDS/HIV ile toplumsal mücadele algısına vurgu yapıldığı durumlarda kullanılır.
Tedavi x2	AIDS tedavisi hakkında bir konuşma yapıldıysa kullanılır.
Tanı Testleri	HIV testleri hakkında konuşulması durumunda kullanılır.
Yasal Düzenlemeler	Cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkındaki yasal düzenlemeler söz konusu olduğunda kullanılır.
Uluslararası Destek	Başka bir ülkeye bu konuda yardım edilebileceğinden bahsedildi ise kullanılır.

Tablo incelendiğinde vekiller tarafından anahtar kelimeleri içeren konuşmaların ana konusu olarak en sık “uyarı, bilgilendirme” tercih edilmiştir. 25 konuşmada geçmesi sonucunda, konuşmaların %40,98'inin ana konusu “uyarı, bilgilendirme” olmuştur. Bu konuyu takip eden bir diğer başlık ise 11 konuşmada kendisine yer bulan “kıyas”tır. Yapılan konuşmaların %18'inin konusu kıyastır. Maalesef bu iki başlığın arkasından altışar konuşmada yer alan “bağlam dışı” ve “hakaretimiz” konu başlıkları gelmektedir.

Bu konularda yapılan konuşmalar, konuşmayı yapan vekilin partisi, mesleği, cinsiyeti gibi parametrelerden ve ayrıca konuşmaların yapıldığı tarihe göre değerlendirilecektir.

Daha önce bahsedilen ek sütunu için de şu an konu sütununa benzer şekilde bir değerlendirme ilerleyen bölümlerde yapılacaktır.

5.1.1. Partilere ve Vekillere Göre Ayrım

AKP	Nevzat Doğan x2	Remziye Öztoprak	Alim Tunç	Selma Aliye Kavaf	İlknur Denizli
	Recep Akdağ x2	Mehmet Aydın	Yılmaz Tunç	Güldal Akşit	İmran Kılıç
	Mehmet Melik Özmen	Cevdet Erdöl x2	Necdet Ünüvar	Zeynep Dağı	Ömer Dinçer
	Hamit Taşçı	Alim Tunç	Kemalettin Aydın x3	Fuat Karakuş	

CHP	Züheyir Amber	İsmail Özay	Canan Aritman	Dilek Akagün Yılmaz	Ceyhun İrgil
	Gaye Erbatur	Türkan Miçooğulları	Sacid Yıldız x4	Ümit Özgümüş	Aytuğ Atıcı
	Ali Cumhuriyet Yaka	Haluk Koç	Nurettin Demir	Binnaz Toprak	Zülfikar İnönü Tümer
	Fahrettin Üstün	Mehmet Uğur Neşşar	Aytun Çıray	Muharrem Işık	Tekin Bingöl

MHP	Necati Özensoy	Ahmet Selim Yurdakul
	Beytullah Asil x2	Ümit Yılmaz
	Reşat Doğru	Abdurrahman Başkan
	Osman Durmuş	

HDP	Hasip Kaplan
	Sibel Yiğitalp
	Mehmet Ruştü Turyaki

İYİ Parti	Aylin Cesur
	Arslan Kabukcuoğlu
	Lütfü Türkkkan

5.1.1.1. Partilere Göre Ayrım

Yukarıda yer alan tablolar incelendiğinde görülecek olan TBMM'nin 20 yıllık periyodunda AIDS/HIV hakkında yapılan konuşmalarda iktidar ve ana muhalefet partisinin dominasyonudur.

Dikkat çekici olan nokta ise AK Parti ve CHP'nin sahip oldukları baskınlığa rağmen yirmi yıllık süreç içerisinde az görüş bildirmiş olmasıdır. Bahsi geçen partilerin bu denli önemli bir hastalık üzerinde az durmuş olmaları, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yasama organında konunun yeterli temsiliyete sahip olmadığını ortaya koymaktadır.

AKP ve CHP dominasyonu şu şekilde izah edilebilir, veri setine dahil edilen 61 konuşmanın 21 tanesi 2002-2007 (22 Temmuz 2007 seçimlerinden önce) yılları arasında yapılmıştır. Bu dönemde TBMM fiilen iki kanatlı bir yapıdaydı. 2002 seçimlerinde yüzde onluk barajı geçebilen partiler yalnızca AKP ve CHP idi. Bu sebeple bu iki partinin özellikle de CHP'nin diğer partilere göre hastalığı daha sık ele alması şaşırtıcı değildir.

Bu dominasyon AKP tarafından incelendiğinde durum biraz şaşırtıcı olabilmektedir.

2002- 2007 arası dönemde AKP'li vekiller konu hakkında 13 konuşma yapmıştır. Çalışma kapsamının ilk beş yılındaki en aktif siyasi parti olmasına rağmen son beş yıl ele alındığında ise AKP'li vekillerin yalnızca bir konuşması vardır ve bu konuşmanın konusu ise yukarıda saydıklarımız arasından "kıyas"tır.

İktidar partisine genel bir bakış olan seçildiği günden itibaren gitgide otoriterleşmesi ve özgürlükleri kısıtlayıcı bir role bürünmesine örnek olarak da bu veriler gösterilebilir. Maalesef ki toplumdaki genel kanı AIDS/HIV'in eşcinsellere özgü bir hastalık olduğuyönündedir. Bu yanlış görüş toplumun eşcinselliğe karşı negatif bakışıyla da desteklenmektedir. Bu faktörleri göz önüne aldığımızda ülkedeki muhafazakarlık seviyesi de göze çarpmakta olup, AIDS/HIV tabanında iktidarın tutumu seçmen bazında da karşılık bulmaktadır. Toplanan verilere tekrar bakıldığında ise iktidar partisinin muhafazakarlık ve otoriterleşme üzerinden değişimi tekrar gün yüzüne çıkmaktadır. İktidar partisinin bu sertleşmesini ve muhafazakarlaşmasını ayrıca ülkedeki seçmenin yarısını nasıl ikna ettiklerini AIDS/HIV verileriyle de görmek mümkündür. Konuşmaların yıllara göre dağılımı ilerleyen kısımlarda detaylıca incelenip analiz edilecektir.

	Uyarı	Kıyas	Hakaret	B. Dışı	Kan Bağıışı	Gizlilik	Veri	Muhalef Söylem	Mücadele	Test	Tedavi	Uluslar Destek	Yasal Düz.
AKP	13	3	4	3	1				2		1		1
CHP	7	3	2	3	2	2	1	1		1		1	
MHP	4	4					1						
HDP		1				1	1	1					
İYİ Parti	2										1		
TOP.	26	9	6	6	3	3	3	2	2	1	2	1	1

Söz konusu tablo incelendiğinde, partilerin hastalık hakkında sıkça uyarı, bilgilendirme konuşmaları yaptığı göze çarpmaktadır.

Çalışma konusu hakkında en az konuşma İYİ Parti tarafından yapılmasına rağmen yapılan 3 konuşmanın ikisinin uyarı, bilgilendirme kapsamında olduğu görünmektedir. İYİ Parti 2017’de kurulmuş ve 2018 seçimlerinde %9.96 oy alarak TBMM’ye girmeyi başarabilmiştir. Yalnızca dört senedir parlamento sıralarında yer almalarından dolayı AIDS/HIV konusu hakkında bu denli az konuşma yapılmış olması makul görünebilir. Uyarı içerikli konuşmaları dışında kalan tek konuşma ise tedavi içerikli olarak yapılmıştır. Tedavi konusunu konuşmalarında kullanan iki partiden biri olmaları ise dikkat çekicidir. Birçok parti yıllar boyu bu durum hakkında konuşmamıştır.

2015 genel seçimleri sonrasında TBMM sıralarında boy gösteren HDP’li vekiller, konu hakkında toplam dört konuşma yapmışlardır. HDP’nin önceli sayılabilecek, BDP (Barış ve Demokrasi Partisi), DTP (Demokratik Toplum Partisi) gibi partiler tarafından ise TBMM’de buldukları süre zarfı boyunca çalışma konusu hakkında herhangi bir konuşmaya rastlanmamaktadır.

HDP’li vekillerin yaptıkları konuşmalarda dikkat çekici noktalardan birisi gizlilik hakkında yapılan konuşmadır. Yirmi senelik dönem incelendiğinde bu konuyu yalnızca CHP ve HDP gündeme getirmiştir.

“Bir gün arkadaşlarınızla ilgili sağlık bilgileri, seçim döneminde, AIDS testinden tutun “Şu domuz eti yemiş, şu şunu yemiş, şu bunu yemiş.” diye seçim propaganda aracı olarak istihbarat kaynaklarına da gerek kalmadan kullanılmaya başlanırsa o zaman kişilik haklarının nasıl ihlal edildiğini göreceksiniz.”⁶

Söz konusu konuşmada kişilerin sağlık verilerinin üçüncü kişilere sızdırılma ihtimaline karşı duruma dikkat çekilmiştir.

Bir başka dikkat çeken nokta ise HDP’li vekillerin muhalif söylemde bulunmak için çalışmanın anahtar kelimelerini sarf etmesidir.

“Peki, siz ne yapıyorsunuz? “Deprem Manisa’ya gelecekti, Allah’a söyledim, doğuya gitti.” diyen şarlatanlar hakkında değil “Gayretullaha dokunmak edebiyat değildir. AIDS, Ebola virüsü... Avustralya, Çin Gayretullaha dokundu, azap geldi. Maazallah, biz de zinayı, livatayı yasallaştırarak, Allah’ın helal kıldığı yaşta evliliği tecavüz sayarak, mutlu yuvaları bozarak Gayretullaha dokunmayalım.” diyen şarlatanlara hakkında değil; “Deprem vergilerini ne yaptınız?” diyen Şevket Çoruh gibi, Berna Laçın gibi iktidarın sorumluluğunu hatırlatanlar hakkında soruşturma açılıyorsunuz. İşte, biz, bunu eleştiriyoruz.”⁷

Bu konuşma AIDS/HIV’in ve başka hastalıkların muhafazakar kesim tarafından hak edenlere gönderilen bir ceza olduğu iddiasına karşılık hükümetin bunlara göz yumması ancak somut problemler hakkında eleştirilerini dile getiren kişilerin ise soruşturma ile karşı karşıya kaldığının altını çizmek adına yapılan bir konuşmadır. Direkt olarak hastalık veya virüs hakkında yapılmasa da bir görüş belirtmesi dolayısıyla bağlam dışı olarak alınmamıştır.

Muhalef söylem kategorisinde de konuşması yer alan bir diğer parti CHP’dir. Ancak CHP’li vekilin yaptığı konuşma HDP’li vekilin konuşması ile paralellik taşımamaktadır. Genel olarak bir sağlık sistemi eleştirisi yapılan bu konuşmada AIDS vakalarının artmasından bahsedilmektedir. HDP’li vekilin konuşması ise konuyu hayat görüşleri ile ilgili perspektiften incelemekteydi.

Çalışma konusu hakkında 23 konuşma yapan CHP yukarıda bahsedildiği gibi AKP’den sonra en çok konuşma yapan parti unvanını taşımaktadır. CHP’li vekiller, çalışma konusu hakkında yedi kere ile en çok uyarı, bilgilendirme konu başlığını kullanmışlardır.

Daha önceden de belirtildiği gibi gizlilik hakkında konuşan iki partiden birisi CHP olmuştur. Bu konu kişisel verilerin öneminin son yıllarda artmasından dolayı daha sık gündeme gelmelidir. Kişisel veriler kavramı 2010 referandumuyla birlikte Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda kendisine yer bulmuştur. Daha önceleri Türk Ceza Kanunu’nda yer almasına karşın bu konudaki derli toplu ilk kanun (Kişisel Verilerin Korunması Kanunu) 7 Nisan 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 20 yıllık periyotta tanı testleri ve uluslararası destek konularını dile getiren tek parti CHP olmuştur.

Kan bağıışı konulu toplam üç konuşma yapılmasına rağmen bunlardan yalnızca bir tanesi bir kişiye HIV içeren bir kanın nakledildiğine yönelik yapılmıştır. Bu konu TBMM Gündemine söylem olarak yalnızca CHP tarafından getirilmiştir ancak ileride görüleceği üzere benzer konulu soru önergeleri partiler tarafından TBMM Başkanlığına sunulmuştur. Aynı konuda yapılan diğer iki konuşmada, kan bağıışı sırasında, kişinin HIV+ olup olmadığı ve başka hastalıklar taşıyıp taşımadığı tespit edilebileceği için kan bağıışının önemine dikkat çekilmiştir.

“Bütün bu olanlara rağmen Derneğin yolsuzluk iddialarının yanında, 2008 Mart ayı içerisinde, Urfa’da bir buçuk yaşında bir çocuğumuza götürüldüğü hastanede verilen kanın Kızılaydan temin edildiği ve kanda HIV yani AIDS yapan virüsün olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çok büyük bir skandaldır. Bu skandalın bir benzeri, gene on iki yıl önce Urfa’da, hamile bir kadına Kızılay kan merkezinde HIV virüslü kanın verilmesi olayıyla yaşanmıştı. Anlaşılan o ki on iki yıl geçmesine rağmen bu vahim olaydan ders çıkarılmamıştır.”⁸

Çalışmanın şu anki bölümüne kadar karşımıza çıkmayan ancak tarafımızca çok önemli görülen bir konu başlığı CHP tarafından iki kere konuşulmuştur. Bu konuyu gündeme ge-

7 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d27/c034/tbmm27034049.pdf>

8 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c038/tbmm23038045.pdf>

tiren bir diğer parti ise AKP'dir. Mevzubahis konu AIDS/HIV ile ilgili olarak vekillerin halkı temsilen orada buldukları kürsüde hakaretamiz konuşmalarıdır.

1. *“Piyasanın gücünü dizginlemeli, liberalizmin aşırılıklarıyla mücadele etmeli, insanlarımızın güvenini sağlamalıyız diye feryat eden Cumhurbaşkanı'nın ise finans dünyasıyla ilgili tüm olanları iğrenç bulduğu ve bu dünyanın içinde yer alan tüm işadamlarını **dünya ekonomisinin AIDS'i** olarak tanımladığı Fransa mı galip?!”⁹*
2. *“Sayın Başkan, bir de şu konu var: Siliivri F Blok'ta **AIDS'li ve veremli hastalarla diğer mahkûmlar aynı ortamda bulundurulmaktadır. Bu hem o hastalar açısından hem de diğer mahkûmlar açısından hayati tehlike yaratacak bir olaydır. Adalet Bakanlığını bu konudaki böylesi yanlış bir uygulamayı sona erdirmeye konusunda göreve davet ediyorum.**”¹⁰*

Yukarıda yer alan konuşmalar CHP'li vekillere ait hakaretamiz konuşmalardır. Aradaki farkı daha net görebilmek adına CHP ile ilgili faslı burada sonlandırıp AKP'yi incelemeye partili vekillerin hakaretamiz konuşmaları ile başlamak doğru olacaktır.¹¹

1. *“Bakanlığımız bünyesinde önceki yıllarda beliren yapılanmaya bakarsak, hemen neredeyse her ciddî sağlık sorununun halli için bir başkanlık ile merkez oluşturulduğunu görüyoruz. Bu dikey yapılanma, aslında, hastalarımızın işini de zaman zaman zorlaştırmaktadır. Takdir edersiniz ki, **kapısında hastane yazan bir yere girmek ile kapısında AIDS tedavi merkezi yazan bir yere girmek aynı şey değildir.** Dolayısıyla, bu hususta yatay bir örgütlenme modeli içinde bundan sonra hizmetlerimizi geliştirmeyi düşünüyoruz.”¹²*
2. *“Benliğimizden ve öz kültürümüzden kopmuşluk, gençliğimizi bunalıma ve cemiye-tin dışına itiyor. Bu itilmişlik ise, gençlerimizin bedenî varlıklarının yok olmasına kadar gidebiliyor. Merak ve özentiyile başlayan sigara içme, daha sonra gelen alkol alışkanlığı ve bir üst derecesi olan bağımlılığı, bataklığa düşmenin habercisidir. İnsanı insanlığından alıkoyan bu bataklıkta yaşamamanın ise, alkolle birlikte, **cinsî sapıklığı, fuhuşu, uyuşturucu bağımlılığını,** frengi ve çağımızın en korkunç hastalığı olan AIDS'i getirmesi kuvvetle muhtemeldir. Biliyoruz ki, bu tür ortamların çoğunda ahlakî değerler geçersizdir. Ahlakî değerlerin geçersiz olduğu ortamda, bütün değer hükümleri tersine dönmüş, maddî ve manevî değerler bozulmuş, sorumluluklar yitirilmiştir. Gençlerimiz ve insanımız, bu ortamda, ancak uyuşturucu tacirlerinin kazanç kapısı olmaktadır; ondan öteye, kendi değerler sistemiyle hiçbir şey yapamamaktadırlar.”¹³*
3. *“Arkadaşlar, bugün Dünya AIDS Günü. Yoksulluğun başka bağlantı noktalarından birisi de bu. Bunu ifade etmem gerekiyorsa, son yapılan sayımlara göre, tespitlere göre 2 000 civarında AIDS'li hastamız var. Bu, Türkiye için oldukça önemli bir rakam ve maalesef, gittikçe artmaktadır. Çocuklarda görülme sıklığı, gençlerde görülme sıklığı da artmaktadır. Burada şunu söylüyorum: Kanunu var. Bakınız, AIDS'in artışı-na sebep olan, AIDS'in yayılmasına neden olan üç ana unsur var; birisi, kan ve kana bağlı ürünlerle olan bulaşma; bir diğeri, cinsel yolla bulaşma; üçüncüsü de uyuşturucu-*

9 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c077/tbmm22077070.pdf>

10 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d24/c063/tbmm24063024.pdf>

11 Raporun konuşmalara boğulmaması, konuşmaların analizlerinin yapılması ana amacımız olsa da hakaretamiz başlığı altında yapılan tüm konuşmalara yer vermemiz gerektiğini düşünmekteyiz. Bu sebeple hakaret içerikli altı konuşmanın tamamı burada kendisine yer bulacaktır. Konuşmalar kıyas edilirken karışıklık yaşamamak adına her iki partinin konuşmaları kendi aralarında numaralandırılmıştır.

12 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c035/tbmm22035033.pdf>

13 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c039/tbmm22039047.pdf>

cu -özellikle intravenöz dediğimiz damar yoluyla uyuşturucu- kullanımına bağlı bulaşma. Tabii, diğer nadir bulaşma yollarını saymıyorum. Peki, burada, prensip olarak, tek eşli ve eşinden başkasıyla cinsel ilişkisi olmayan bir kimseye AIDS'in bulaşması mümkün değil pratikte. Bir kişi, uyuşturucu kullanmıyor ve hani, Anadolu'da söylendiği şekliyle **harama uçkur çözmüyorsa**, üç öğeden ikisini temizlemiş durumda olur; yani, üçte 2 oranında korunmuş olur. Peki, bunların kanunu var mı; var; gayrimeşru hayatı yasaklayan pek çok kanun var; ama, yapılıyor. Uyuşturucu kullanımı serbest mi ülkemizde; hayır; ama, kullanılıyor. Bunların kanunu var; ama, uygulanmıyor, uygulanamıyor, yasaklar deliniyor; her neyse.”¹⁴

4. “Barış konusunda ne yapacağız diyorlar, Filistin, İsrail konusunda ne yapacağız, inanmış insanlar olarak, **AİDS konusunda ne yapacağız, uyuşturucu madde konusunda ne yapacağız... Yani, bunlar, oturup, Hazreti İsa, Hazreti Musa, Hazreti Muhammed konuşmuyorlar.** Yahut bazılarının zannettikleri gibi, bunlar, oturup, acaba, üç dinden bir başka din çıkarabilir miyiz; İbrahim'i... Hiç böyle bir şey vaki değildir.”¹⁵

AIDS/HIV hakkında anahtar kelimeleri içeren hakaretimiz konuşmalarda bulunan iki parti vekillerinin konuşmaları sırasıyla incelendiğinde konuşmalar arasındaki bariz fark görülecektir.

CHP'nin hakaretimiz konuşmalarını incelersek ilk aşamada bir numaralı konuşmanın bağlam dışı kategorisine gireceği düşünülebilir. Ancak vekil konuşmasında kendince bir ülkeyi ekonomik açıdan kötülemek istemektedir. Bu kötülemeyi yaparken kullanabileceği birçok metafor olmasına rağmen “AIDS” hastalığını bu kötü benzetme için aşağılayıcı biçimde kullanmayı tercih etmiştir. Konuşmanın yapıldığı tarih 15 Mart 2005'tir. Konuşmayı yapan vekil aynı zamanda veteriner hekim olan CHP vekili Fahrettin Üstün'dür. Söz konusu vekil TBMM'nin 22. dönemi boyunca vekillik görevini yerine getirmesine rağmen bu beş senelik periyotta çalışma konusu hakkında herhangi bir konuşma gerçekleştirilmemiştir.

İki numaralı konuşmanın iyi niyetli ancak eksik bir yaklaşım dolayısıyla hakaret içerdiği söylenebilir. AIDS'li ve veremli hastaların elbette dışarıdan gelebilecek virüs bakterisi vb. zararlı organizmalara karşı direnci sağlıklı bireyler kadar yüksek değildir ancak veremli hastaları bir kenara koyarsak bulaş yolları daha güç olan AIDS hastalığına sahip bireylerle bir arada kalan kişiler açısından ne tür bir riskin ortada olduğunun anlaşılması güçtür. Bu söylemde sanılanın aksine AIDS hastası bir bireyle aynı ortamda bulunmak, aynı yüzeylere temas etmek, sarılmak, tokalaşmak, AIDS hastası bireyin hapşırması, öksürmesi vs. gibi durumlar diğer kişiye HIV bulaşmasına sebep olmaz. HIV ancak cinsel sıvılar aracılığıyla, kan yoluyla veya anneden bebeğe bulaşan bir hastalıktır. Bu yüzden aynı hapisane ortamında bulunmak kişiye HIV bulaşmasına sebep olmaz.

Konuşmayı gerçekleştiren CHP vekili Dilek Akagün Yılmaz'dır. Kendisi bir avukat olmakla birlikte konuşmasında da mahkumlardan bahsetmektedir. Vekillik süreci boyunca konu hakkında başka bir konuşma gerçekleştirilmemiştir.

AKP'li vekillerin hakaretimiz konuşmaları incelendiğinde ise içerik anlamında bazı farklar olduğu görülecektir. Bir numaralı konuşmadan çıkarılacak anlam AIDS hastası bireylerin kapısında AIDS tedavi merkezi yazan bir yere girmek istemeyecekleri ve diğer insanların bundan rahatsız olacağı düşüncesi yatmaktadır. Bu düşüncenin temelinde ise AIDS'in fuhuş veya eşcinsellikle ilişkilendirmesinin yatması muhtemeldir.

14 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c065/tbmm22065024.pdf>

15 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c104/tbmm22104035.pdf>

Diğer üç konuşmada ise yine eşcinsellikten “cinsi sapıklık” olarak bahsedilerek AIDS ile bir tutulmuş ve bunun yanında konuşmalarda “harama uçkur çözmek” gibi ifadeler yer almıştır. Ayrıca bu konuşmalarda dini ifadeler de yer verilerek iktidarın ahlak kuralları dışına çıkılmadığı sürece AIDS’ten korunulabileceği, fuhuştan, eşcinsellikten, uyuşturucudan ve evlilik dışı cinsel hayattan da uzak kalınması gerektiği vurgulanmıştır. AIDS hastası bireyler ve HIV pozitif bireyler adeta sapıklıkla suçlanmıştır.

İki partinin hakaretimiz konuşmaları bu noktada farklılık göstermektedir. AKP’li vekiller dini ve ahlaki boyutu ön plana alıp hastalığı “sapkınların, yoldan çıkmışların” başına gelebilecek bir hastalık olarak tanımlamışlardır. CHP’li vekiller ise ölümcül olması dolayısıyla kötülüğünden dem vurup örneklerinde kullanmış veya önlem alınması gerekmesi dolayısıyla eksik bir değerlendirmede bulunmuşlardır. Bu farkın iktidarın kurulduğundan beri muhafazakar bir çizgide siyaset sahnesinde bulunmasından kaynaklandığını düşünmek mümkündür.

İktidar kanadından son hakaretimiz konuşma 2005 senesinde gerçekleştirilmiştir. Toplam 24 konuşması bulunan iktidarın yalnızca 12 konuşması 2005 senesinden sonrasına aittir. Kullandıkları dili düzeltip aynı sıklıkta konuyu gündeme getirmektense 17 senelik periyotta 2002-2005 aralığındaki kadar konuşma yapmayı tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Gereken noktalara temas ettikten sonra AKP’li vekillerin diğer konuşmalarında yer alan dikkat çekici noktalara geçiş yapabiliriz.

AIDS/HIV ile mücadele konularında konuşma yapan tek parti AKP olmuştur. Bunlardan birisi iş dünyasında AIDS ile ilgilidir. AIDS hastalığını taşıyan kişilerin lehine iş yerinde önlem alınmasına dair bir konferansa ilişkin uzun bir konuşma yapılmıştır.

Bir diğer dikkat çekici nokta ise çalışmanın anahtar kelimelerinden olan “zührevi hastalık” kelimesini içeren konuşmadır. Mevzubahis konuşma bilerek zührevi hastalık taşıyanların bilerek veya bilmesi gerektiği hâlde hastalığı başkasına bulaştırması hâlinde yapılacak soruşturma için şikâyet şartının kaldırılmasına ilişkin yapılmıştır.

Bunun dışında AKP’li vekillerin konuşmalarının çoğunluğu uyarı, bilgilendirme kategorisinde yapılmıştır.

5.1.1.2. Vekillere Göre Ayrım

AKP	Nevzat Doğan x2	Remziye Öztoprak	Alim Tunç	Selma Aliye Kavaf	İlknur Denizli
	Recep Akdağ x2	Mehmet Aydın	Yılmaz Tunç	Güldal Akşit	İmran Kılıç
	Mehmet Melik Özmen	Cevdet Erdöl x2	Necdet Ünüvar	Zeynep Dağı	Ömer Dinçer
	Hamit Taşçı	Alim Tunç	Kemalettin Aydın x3	Fuat Karakuş	

CHP	Züheyir Amber	İsmail Özey	Canan Aritman	Dilek Akagün Yılmaz	Ceyhun İrgil
	Gaye Erbatur	Türkan Miçooğulları	Sacid Yıldız x4	Ümit Özgümüş	Aytuğ Atıcı
	Ali Cumhur Yaka	Haluk Koç	Nurettin Demir	Binnaz Toprak	Zülfikar İnönü Tümer
	Fahrettin Üstün	Mehmet Uğur Neşşar	Aytun Çıray	Muharrem Işık	Tekin Bingöl

MHP	Necati Özensoy	Ahmet Selim Yurdakul
	Beytullah Asil x2	Ümit Yılmaz
	Reşat Doğru	Abdurrahman Başkan
	Osman Durmuş	

HDP	Hasip Kaplan
	Sibel Yiğitalp
	Mehmet Ruştü Turyaki

İYİ Parti	Aylin Cesur
	Arslan Kabukcuoğlu
	Lütfü Türkkkan

Çalışma konusu hakkında belirlenen zaman aralığında, TBMM Genel Kurulunda konuşma yapan bütün vekiller ve kaç kere konuşma yaptıkları yukarıdaki tabloda yer almaktadır.

Daha özel bir hale getirmek için birden fazla kez konuşma yapan vekiller ve hakaretimiz konuşma yapan vekiller, meslekleri ve mensup oldukları partiler ayrıca incelenmelidir.

	Konuşma Sayısı	Konuşma Konu- ları	Mesleği	Partisi
Sacid Yıldız	4	Uyarı x2, kıyas, kan bağışı	Doktor	CHP
Nevzat Doğan	2	Uyarı, Mücadele	Doktor	AKP
Recep Akdağ	2	Hakaret, kıyas	Doktor	AKP (Sağlık Bakanı)

Cevdet Erdöl	2	Hakaret, kıyas	Doktor	AKP
Alim Tunç	2	Bağlam dışı, kan bağıışı	Doktor	AKP
Beytullah Asil	2	Kıyas	Öğretmen	MHP
Kemalettin Aydın	2	Uyarı x2, Tedavi	Doktor	AKP
Hamit Taşçı	1	Hakaret	Öğretmen	AKP
Fahrettin Üstün	1	Hakaret	Veteriner Hekim	CHP
Mehmet Aydın	1	Hakaret	İlahiyatçı	AKP (Devlet Bakanı)
Dilek Akagün Yılmaz	1	Hakaret	Avukat	CHP

Yukarıdaki tablo incelendiğinde konu hakkında en çok konuşan vekilin dört konuşma ile 23. dönem CHP vekili Sacid Yıldız olduğu görünmektedir. Kan bağıışı konusunda konuşan üç vekilden birisi olmuştur. Kendisini iki konuşma ile takip eden AKP vekili Alim Tunç da kan bağıışı hakkında konuşan bir diğer vekildir.

Söz konusu iki vekil aynı konuda da konuşmuş olsalar söylemleri içerik olarak birbirinden farklıdır. Alim Tunç kan bağıışının zorunlu hale getirilmesi durumunda sağlayacağı faydalardan bahsederken AIDS gibi bulaşıcı hastalıkların da tespitinin kolay olacağı yönünde söylemde bulunmuştur. Sacid Yıldız ise bağıış sırasında bir kişiye HIV içeren kan nakledilmesine dikkat çekmiştir.

Hakaretimiz konuşmaları TBMM Genel Kurulunda yapan altı vekilin ikisi doktordur hatta birisi bir dönem T.C. Sağlık Bakanı Recep Akdağ'dır. Geriye kalan vekillerin birisi veteriner hekim birisi ilahiyatçı sonuncusu ise avukattır. Doktorların bir hastalık hakkında hakaretimiz ifadelerde bulunması oldukça ilginçtir. Tekrara düşülmesine rağmen iki doktorun hakaretimiz konuşması aşağıda verilecektir.

*Cevdet ERDÖL: "Arkadaşlar, bugün Dünya AIDS Günü. Yoksulluğun başka bağlantı noktalarından birisi de bu. Bunu ifade etmem gerekiyorsa, son yapılan sayımlara göre, tespitlere göre 2 000 civarında AIDS'li hastamız var. Bu, Türkiye için oldukça önemli bir rakam ve maalesef, gittikçe artmaktadır. Çocuklarda görülme sıklığı, gençlerde görülme sıklığı da artmaktadır. Burada şunu söylüyorum: Kanunu var. Bakınız, AIDS'in artışına sebep olan, AIDS'in yayılmasına neden olan üç ana unsur var; birisi, kan ve kana bağlı ürünlerle olan bulaşma; bir diğeri, cinsel yolla bulaşma; üçüncüsü de uyuşturucu -özellikle intravenöz dediğimiz damar yoluyla uyuşturucu kullanımına bağlı bulaşma. Tabii, diğer nadir bulaşma yollarını saymıyorum. Peki, burada, prensip olarak, tek eşli ve eşinden başkasıyla cinsel ilişkisi olmayan bir kimseye AIDS'in bulaşması mümkün değil pratikte. Bir kişi, uyuşturucu kullanmıyor ve hani, Anadolu'da söylendiği şekliyle **harama uçkur çözmüyorsa**, üç öğeden ikisini temizlemiş durumda olur; yani, üçte 2 oranında korunmuş olur. Peki, bunların kanunu var mı; var; **gayrimeşru hayatı yasaklayan pek çok kanun var; ama, yapılıyor.***

Uyuşturucu kullanımı serbest mi ülkemizde; hayır; ama, kullanılıyor. Bunların kanunu var; ama, uygulanmıyor, uygulanamıyor, yasaklar deliniyor; her neyse.”¹⁶

*Recep AKDAĞ: “Bakanlığımız bünyesinde önceki yıllarda beliren yapılanmaya bakarsak, hemen neredeyse her ciddî sağlık sorununun halli için bir başkanlık ile merkez oluşturulduğunu görüyoruz. Bu dikey yapılanma, aslında, hastalarımızın işini de zaman zaman zorlaştırmaktadır. Takdir edersiniz ki, **kapısında hastane yazan bir yere girmek ile kapısında AIDS tedavi merkezi yazan bir yere girmek aynı şey değildir.** Dolayısıyla, bu hususta yatay bir örgütlenme modeli içinde bundan sonra hizmetlerimizi geliştirmeyi düşünüyoruz.”¹⁷*

Cevdet Erdöl konuşmasında AIDS/HIV’i tamamen ahlaki bir boyuta çekip “harama uçkur çözmek” ile uzak durulabileceğini ifade etmiştir. Kendisi aynı zamanda evlilik dışı cinsel ilişkiden de rahatsız olduğunu ve bunun engellenmesi gerektiğini belirtmiştir. Recep Akdağ ise daha önce de belirttiğimiz üzere insanların AIDS tedavi merkezi adını taşıyan bir yere girmekten kaçınacağını düşündüğünü bu şekilde bir isimlendirme yapılmaması gerektiğini belirtmiştir.

Bu noktada AKP 23., 24., 25., dönem Gümüşhane vekili Kemalettin Aydın’a ayrı bir parantez açılması gerektiğini düşünmekteyiz. Söz konusu vekilin süreç boyunca konu hakkında yaptığı iki konuşmanın birinde dikkat çekilmeyen konulara dikkat çektiğinden dolayı konuşma dikkatle okunmalıdır.

*“HIV-AIDS dediğiniz zaman, 1980’de ilk çıkan ve o zamanlar homoseksüellerin hastalığı olarak kabul edilip, daha sonraki yıllarda heteroseksüel dediğimiz kadın-erkek ilişkisiyle de bulaşın olduğunu ve ağırlıklı olarak da “intravenöz” dediğimiz damar içi uyuşturucu kullananların hastalığı olduğunu, yine anneden çocuğa bulaşın olduğunu ve doğar doğmaz bu mikropla doğan ve bu mikropla ölen insanların olduğunu biliyoruz ve ülkemizde de sıfır yaş grubunda 23 çocuğun olduğunu da sizlerle paylaşmanın sorumluluğu içerisindeyim. Tabii ki, HIV-AIDS’le ilgili bulaş yollarına yönelik olarak alınacak birçok tedbir varken asıl sosyal sorumluluğumuz HIV mikrobunu taşıyan ve AIDS hastası olan Türkiye Cumhuriyeti ve dünya vatandaşlarının bulaşmadığı yolları ve **sosyal izolasyondan korunmanın gerekli olduğunu tartışmamız gerekiyor. Bu mikrop, tabii ki, birçok noktada bulaştığı gibi, sosyal yaşamı ilgilendiren tokalaşma, öpüşme, beraber yemek yeme ya da aynı çatal, aynı bıçak ya da lavabo, aynı klozeti kullanmakla bulaşmadığını bilmek ve bu insanların içimizde normal Türkiye vatandaşı olarak yaşamalarına müsaade etmemiz gerekiyor.** Ayrıca da bu insanların sosyal izolasyondan korunması, çalışma ortamlarında da bu insanların huzurlu bir ortamda çalışmalarını sağlayacak bilgi birikimine ulaşmamızın gerekli olduğunu hepinizle paylaşma sorumluluğu içerisindeyim. Sadece bu insanların bu hastalığı aldıktan sonraki süre içerisinde -bugün dünyada yaklaşık 4 milyonu tedavi almaktadır; yani 33,4 milyon insan varken bunların 4 milyonu tedavi almaktadır- ve ülkemizin sorumluluğu doğrultusunda da Türkiye’de bugün herkesin, bu hastalığa yakalanan herkesin ilaç tedavisini alabilir bir altyapıya sahip olduğunu, sosyal güvenlik kurumlarının bu hastalığa yakalanan herkesin ilacını karşıladığını bilmekte fayda var. Ama devletin almış olduğu bu altyapıyla dünyada mevcut “primer tedavi” dediğimiz ilk tedavi seçeneklerinin hepsinin Türkiye’de var olduğunu, tüm sosyal güvenlik kurumlarının bunların tedavisini karşıladığını paylaşmanın yanında, sosyal sorumluluğumuz gereği iş ortamlarında, çalışma ortamlarında, sportif hayatımızda... **bütün ortamlarda da bu mikrobu taşıyan herkesin bizler gibi birisi olabildiğini, herhangi birimizin, herhangi bir zaman diliminde bir kan***

16 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c065/tbmm22065024.pdf>

17 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c035/tbmm22035033.pdf>

nakliyle dahi bunu alabileceğimizi bilerek, bunların yaşam alanlarında, sosyal alanlarında bir zorluk çekmemeleri için kendi bilgi birikimimizi ve sosyal sorumluluğumuzu yerine getirmemiz gerekli olduğunu sizlerle paylaşıyor, 2009 yılında Dünya Sağlık Örgütü ve UNAIDS'in parolasını paylaşarak HIV'e yönelik tedavi, bakım, önleme ve desteğe erişimin insan haklarının önemli bir parçası olduğunu vurgulayıp, bu insan haklarının önemli bir parçası olan bakım, önleme ve desteğe erişimde de Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm kamu kurumlarının yeterli desteği verdiğini ama topluma ulaştıran sosyal birimlerin bu bilgi birikimine ulaşarak bu insanların sosyal izolasyondan korunmasını ve her türlü noktada bunlara yardımcı olunmasının gerekli olduğunu, sözlerimizde durup AIDS'i durdurma zamanının geldiğini belirtip saygılarımı sunuyorum.

İncelenen 20 yıllık periyotta bir benzerine rast gelmediğimiz bu konuşma 01.12.2009 tarihinde Dünya AIDS Günü'nde Kemalettin Aydın tarafından yapılmıştır. Kendisi bir doktor olan Aydın bu konuşmasıyla TBMM Genel Kurul gündemine gelmeyen Anneden çocuğa AIDS bulaşması durumunu dile getirmiştir. Bunun yanında ise hem toplumda hem de iktidar partisinde yer alan "homoseksüel hastalığı" algısının yanlış olduğunu, hastalığın çeşitli bulaş yollarına sahip olduğunu ifade etmiştir. Uzun sayılabilecek bir konuşma olmasına rağmen çalışmada yer vermemiz bu sebeptendir.

İktidar partisine mensup olmasına rağmen bu tarz bir konuşmayı yapmış olması oldukça ilgi çekicidir. Buna neden olarak hakaretimiz konuşmaların dördünün iktidar partisinden gelmesi ve bu konuşmaların içinde eşcinsellikten "cinsi sapıklık" olarak bahsedilmesi gösterilebilir. Bu konuşmayı yapan bir vekilin üç yasama dönemi boyunca iktidar partisinden vekillik yapmış olması ilginçtir. AKP'nin özellikle son yıllarda, AIDS konusunu konuşmayı neredeyse tamamen bırakmış olmasından ve sıralarında yer alan vekillerin yaptığı konuşmaların bir kısmının çok iç açıcı olmamasından dolayı bu konuşma son derece değerlidir.

Yukarıdaki paragrafta iktidar partisine uygunluk olarak bir değerlendirme yapılmış olsa da diğer partilere mensup vekillerin de bu konuşmaya yaklaşan konuşma sayıları çok azdır.

Bu konuşmaya yaklaşan bir konuşma olarak 19.11.2014 tarihinde CHP vekili Binnaz Toprak tarafından yapılan konuşma gösterilebilir. Toprak, konuşmasında AIDS hakkındaki hastalığın belirli gruplara ait olduğuna yönelik önyargıların yanlış olduğundan bahsetmiştir.

“...AIDS hastalarının belirli gruplarla sınırlı olduğu önyargısı veya yanlış bilgisi. Yani kim bu gruplar? Eşcinsel erkekler, seks işçileri, uyuşturucu bağımlıları, mahkûmlar, mülteciler, siyahlar vesaire diye düşünülüyor yani bunlarla sınırlı, başkalarına pek bulaşabilen bir hastalık değil. Oysa bu yanlış, tamamıyla yanlış ve ön yargılara dayalı bir bilgi çünkü araştırmalar gösteriyor ki AIDS'ten etkilenenler en çok heteroseksüeller. Yani AIDS hastalarının önemli bir kısmı -ilk gruptakiler arasında da tabii AIDS hastası var ama- virüsü ya kadın erkek arasındaki cinsel ilişkiden kapıyor ya da kan yoluyla kapıyor. Bu kan yoluyla kapanların da en acıklı olanı anneden bebeğe geçen AIDS hastalığı. Şimdi, bu yanlış bilgi ve sosyopsikolojik önyargılardan dolayı HIV'le ve AIDS'le yaşayan insanlar günlük hayatta ciddi insan hakları ihlalleriyle karşı karşıya. Pozitif Yaşam Derneği Türkiye'de kendilerine bildirilen bu hak ihlallerini sayıyor; damgalama, sosyal izolasyon yani "Aman, AIDS hastasıdır, yanına yaklaşmayın." gibi, çağımızın vebası gibi görmek, onur kırıcı muameleye maruz kalma, hasta mahremiyetinin, tıbbi verilerinin ihlali, tedavi, sağlık hakkının ihlali -ki bu çok çok önemli bir şey tabii- tıbbi özen gösterilmemesi, evlenme hakkının engellenmesi,

seyahat hakkının engellenmesi. Oysa günümüzde tedavi edilebilen bir hastalık AIDS. Bundan kurtulan çok sayıda kişi var ve de HIV virüsü taşıyan hatta annelerin sağlıklı bebek doğurmaları bile günümüzde mümkün...”¹⁸

5.1.2. Konuşanların Meslek Gruplarına Göre Ayrımı

Söz konusu ayırım incelendiğinde sonuçlar şaşırtıcı olmayacaktır ancak bu başlık, daha sonra görüleceği üzere soru önergelerindeki durumla bir zıtlık bulunduğundan dolayı açılmıştır.

Bu ayırında çalışma konusu hakkında konuşan vekillerin hangi meslek ağırlıklı konuştuklarını ve bu mesleklerin hangi konulara daha sık temas ettiği incelenecektir.

32-Doktor	1-Diş hekimi	2-Kimya Mühendisi	1-Gıda Mühendisi	1-Sanayici
5-Avukat	1-Veteriner Hekim	1-Kimyager	1-İş İnsanı	
5-Öğretmen	2-İlahiyatçı	2-Siyaset Bilimci	1-Eczacı	
1-Endüstri Mühendisi	2-İnşaat Mühendisi	2-İşletmeci	1-Ziraat Mühendisi	

	Yasal Düzenlemeler	Veri	Uyarı Bilgilendirme	Hakaret-amiz	Uluslararası Destek	Tedavi	Tanı Testleri	Mücadele	Kıyas	Kan Bağıışı	Gizlilik	Bağlam Dışı	Muhalif Söylem
Doktor		1	16	2		2		1	5	3	2	2	1
Avukat	1			1							1	1	1
Öğretmen		1	2	1					2				
Diş Hekimi			1										
Eczacı			1										
Endüstri Müh. Endüstri Müh.			1										
Gıda Müh.			1										
İlahiyat				1					1				
İş İnsanı												1	
İşletmeci		1						1					

Kimya Müh.			2										
Kimyager							1						
Sanayici			1										
Siyaset bilimci			1									1	
Veteriner Hekim				1									
Ziraat Müh.									1				

Yukarıda yer alan tablolar incelendiğinde hayatın olağan akışına uygun olarak çalışma konusu hakkında en çok söz alan meslek grubunun doktorlar olduğu anlaşılmaktadır. 2002'den bu yana TBMM Genel Kurulunda doktorlar 32 kere söz almıştır. Onların hemen arkasından ise avukatlar ve öğretmenler beşer konuşmayla gelmektedir.

Doktorlar konuşmalarında 16 kere uyarı, bilgilendirme konu başlığına yer vermişlerdir. Çalışmada üzerinde daha fazla durulan hakaretimiz konuşmaların ise iki tanesi doktorlara aittir.

Diğer dört hakaretimiz konuşma birer avukat, öğretmen, ilahiyatçı ve veteriner hekime aittir. Bu hakaretimiz konuşmalara yukarıda yer verilmiştir.

Bir ilahiyat profesörü olan Mehmet Aydın'ın 2005'te yaptığı hakaretimiz konuşmanın aksine bir başka ilahiyatçı olan İmran Kılıç 2020'de kıyas konulu bir konuşma yapmıştır ve bulaşıcı hastalıklara karşı tedbirin elden bırakılmaması gerektiğinin altını çizmiştir.

“Salgın hastalıklar, tarih boyunca insanlığın en büyük korkularından biri olmuş, insanlık, o gün bugün birçok tehlikeyle kuşatılmış, 24 büyük salgın yaşanmıştır. Atina veba salgını, Jüstinyen veba salgını, kara veba, Amerika yerlilerinin salgın hastalıkları, büyük Londra vebası; 1'inci, 2'nci, 3'üncü, 4'üncü, 5'inci, 6'ncı, 7'nci kolera pandemileri, Rus gribi, modern veba, İspanyol gribi, Asya gribi, HIV/AIDS, Hong Kong gribi, SARS salgını, domuz gribi, Batı Afrika menenjit salgını, Haiti kolera epidemisi, Kongo kızamık epidemisi, Batı Afrika Ebola epidemisi, coronavirüs salgını sayısız cana mal olmuştur ve olmaktadır. Tedbir almalı, aldık; tedbirli olmalıyız, olduk. Tüm ilgililere teşekkür ederim. “Tedbir gibi akıl, güzel huy gibi asalet olmaz.””¹⁹

Tedavi konusunda yalnızca doktorlar söz almıştır. Hastalığın tedavisi hakkında 20 yıllık periyotta daha fazla konuşma yapılmış olması gerektiğine inanmaktayız. Bu konuşmalar yalnızca tedavi yöntemleri ile ilgili değil aynı zamanda kişilerin tedaviye hangi oranda erişebildikleri ile ilintili olmalıdır. Ancak ne bu konuda ne de daha fazla sayıda konuşma yapılmamıştır.

Genel olarak konuyla ilişkili olmayan mesleklerin yaptıkları konuşmalar uyarı, bilgilendirme ve kıyas kategorilerinde yer almaktadır.

5.1.3. Konuşanların Cinsiyetlerine Göre Ayrımları

2002-2022 aralığında yapılan konuşmaların 49 tanesi erkek vekillere aittir. Yalnızca 12 konuşma kadın vekiller tarafından yapılmıştır. Bu fark TBMM sandalye dağılımında vücut bulan eşitsizlikten kaynaklanmaktadır. 25. Dönem seçimleri sonucunda²⁰ 98 kadın 452 erkek, 26. Dönem seçimleri sonucunda²¹ 81 kadın 469 erkek vekil 27. Dönemde seçimleri sonucunda²² ise 104 kadın vekil 496 erkek vekil TBMM sıralarında kendilerine yer bulmuştur.

Hakaretimiz altı konuşmanın beş tanesi erkek vekillere, bir tanesi ise kadın vekile aittir. Kadın vekilin konuşması yukarıda verilen cezaevlerindeki veremli ve AIDS'li hastalarla alakalı olan konuşmadır. Diğer hakaretimiz konuşmalarla kıyaslandığı vakit iyi niyetli bir konuşma olarak nitelendirilebilir.

	Yasal Düzenlemeler	Veri	Uyarı Bilgilendirme	Hakaretimiz	Uluslararası Destek	Tedavi	Tanı Testleri	Mücadele	Kıyas	Kan Bağıışı	Gizlilik	Bağlam Dışı	Muhafif Söylem
Erkek	1	2	19	5	1	2	-	1	10	3	3	4	2
Kadın	-	1	7	1	-	-	1	-	1	-	-	2	-

5.1.4. Konuşmaların Yapıldığı Tarihler Göre Ayrım

2002-2022 tarihleri arasında konu hakkında TBMM'de yapılan 61 konuşmanın 41 tanesi araştırma kapsamında kalan tarihlerin ilk on yılında yapılmıştır. 2002-2011 arasında da aşırı gündeme gelen bir konu olmadığı açık olmasına rağmen geriye kalan 11 yılda vekiller tarafından yalnızca 20 kere TBMM gündemine getirilmiştir.

Partilere göre ayrım başlığında da bahsedildiği gibi ilk yıllarda iktidar partisi AIDS/HIV'i konuşmaktan çekinmemiş hakaretimiz söylemler de bulunmasına rağmen hastalığa ve virüse dikkat çeken konuşmalar da yapılmıştır. Ancak bu durum günümüze yaklaştıkça farklılaşmıştır.

AKP'li vekil İlknur Denizli'nin 23 Mayıs 2013'te yaptığı konuşmadan itibaren AKP tarafından konu yalnızca 11 Mart 2020 tarihinde İmran Kılıç tarafından gündeme getirilmiştir. Ancak İmran Kılıç'ın yaptığı bu konuşmasıyla AIDS/HIV'e dikkat çektiğini söylememiz güç olacaktır. Konuşmanın yapıldığı tarih Covid-19 pandemisinin Türkiye sınırlarından girişiyile yakın tarih-

20 https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/7Haziran2015/2015-MV_yas_cinsiyet_egitim_dagilimi.pdf

21 <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1Kasim2015/2015MVES-MVCinsiyetDagilimi-Grafik.pdf>

22 <https://www.ysk.gov.tr/tr/2018-cumhurbaskani-ve-milletvekili-secim-i-CC%87statistikleri/78032>

lidir. Aslında İmran Kılıç, Covid-19 üzerinden başka salgın hastalıkları da sayma yoluyla ifade ederken AIDS kelimesini kullanmıştır. Konuşmanın konusu tarafımızca kıyas olarak belirlenmiştir. Hastalığa dikkat çekme gibi bir amaç gütmeyip yalnızca sayma yoluyla hastalıkları sıralarken çalışmanın anahtar kelimeleri kullanılmıştır.

“Salgın hastalıklar, tarih boyunca insanlığın en büyük korkularından biri olmuş, insanlık, o gün bugün birçok tehlikeyle kuşatılmış, 24 büyük salgın yaşanmıştır. Atina veba salgını, Jüstinyen veba salgını, kara veba, Amerika yerlilerinin salgın hastalıkları, büyük Londra vebası; 1’inci, 2’nci, 3’üncü, 4’üncü, 5’inci, 6’ncı, 7’nci kolera pandemileri, Rus gribi, modern veba, İspanyol gribi, Asya gribi,

HIV/AIDS, Hong Kong gribi, SARS salgını, domuz gribi, Batı Afrika menenjit salgını, Haiti kolera epidemisi, Kongo kızamık epidemisi, Batı Afrika Ebola epidemisi, coronavirüs salgını sayısız cana mal olmuştur ve olmaktadır. Tedbir almalı, aldık; tedbirli olmalıyız, olduk. Tüm ilgililere teşekkür ederim. “Tedbir gibi akıl, güzel huy gibi asalet olmaz.”²³

Çalışmanın ilk 10 yıllık periyodunda karşımıza çıkmayan birkaç konu 2013 itibariyle karşımıza çıkmıştır. Bu konulardan birisi gizliliktir. 2013 yılında gizlilik konulu iki konuşma, 2016 yılında bir konuşma yapılmıştır. Bu konuşmaların biri HDP’li vekil diğer ikisi CHP’li vekiller tarafından yapılmıştır. Daha önce de açıklandığı üzere konuşmalar kişilerin sağlık bilgilerinin ve hastalık durumlarının gizliliği ile alakalıdır. Bu gizlilik konuşulurken cinsel yolla bulaşan hastalık veya AIDS kelimeleri vekillerin konuşmalarında kendisine yer bulmuştur.

5.2. Ek Sütununa Göre Ayrım

Uyuşturucu x9	AIDS’in en kritik bulaş yolu olarak uyuşturucuyu işaret eden konuşmalar için kullanılmıştır.
Sağlık Çalışanları x4	Sağlık çalışanlarının görevlerini ifa sırasında bulaşıcı hastalıklara maruz kalma riskinden bahseden konuşmalar için kullanılmıştır.
Cinsiyet Eşitsizliği x2	Bir cinsiyetin diğerine göre AIDS/HIV açısından dezavantajlı durumda olduğunu belirten konuşmalar için kullanılmıştır.
LGBTİ	AIDS’i eşcinsel hastalığı olarak gören konuşmalar için kullanılmıştır.
Enjeksiyon x2	Uyuşturucu kullanımı dışındaki enjeksiyonlar esnasında bulaş yaşandığını belirten konuşmalar için kullanılmıştır.
Bulaş Yolları	AIDS’in bulaş yollarını içeren konuşmalar için kullanılmıştır.
Sağlık Sistemi Eleştirisi	Sağlık sisteminin yetersiz olduğunu belirten konuşmalar için kullanılmıştır.
Din/İslam	AIDS’HIV’i sapkınlık olarak gören ve dine aykırı olduğunu öne süren konuşmalar için kullanılmıştır.

Önyargılarx2	AIDS hakkındaki önyargılardan toplu bir şekilde bahsedilmesi halinde kullanılmıştır.
Cinsel Korunma Yolları	AIDS'ten korunmanın en temel yolunun cinsel korunma yolları olduğunun altını çizen konuşmalar için kullanılmıştır.
Evli Olmayanların Cinsel Hayatı	AIDS'ten evlenme yoluyla tek eşlilik yaşayarak kaçınılabileceğine dair yapılan konuşmalar için kullanılmıştır.
Kasten Zührevi Hastalık Bulaştırma	Bilerek cinsel hastalık bulaştırma hakkında yapılan konuşmalar için kullanılmıştır.
Alkol x2	Alkolün AIDS hastası bireylere verdiği zararlar hakkında yapılan konuşmalar için kullanılmıştır.
Mahkumlar	AIDS hastası mahkumlar hakkında yapılan konuşmalar için kullanılmıştır.
Anne - Çocuk x2	Anneden çocuğa bulaşan HIV hakkında yapılan konuşmalar için kullanılmıştır.

Söz konusu başlıklar konuşmaların ana konusu dışında ağırlıklı olarak hangi bağlamda yapıldığını görebilmek adına oluşturulmuştur. Araştırma ekibi olarak her konuşma için bu ayrıma gidilmesinin gerekli olmadığını düşünmekteyiz çünkü her konuşmada bu tarz spesifik bir konuya temas edilmemektedir. Vekiller, daha önce de görüldüğü gibi bazı konuşmalarda yalnızca uyarılarda bulunup, tedaviler hakkında konuşup konuşmalarını sonlandırmaktadır.

Ek sütunu konu başlıkları ile aynı yöntemle incelenmeyecektir. Ek sütunlar genel bir değerlendirme yapabilmek adına oluşturulmuştur ve araştırma ekibi tarafından açıklanması gerektiği düşünülen başlıklar ayrı başlıklar olarak incelenecektir.

5.2.1. Uyuşturucu, Cinsel Korunma Yolları

TBMM gündeminde konu hakkında yapılan konuşmalarda ek sütununda karşımıza en çok çıkan konu uyuşturucu olmuştur. Vekiller AIDS/HIV'in bulaşının önemli bir kısmının uyuşturucu kullanımı sebebiyle olduğunu beyan etmiştir.

"...Yüksek boyutlardaki uyuşturucu kullanımı, yüksek oranda şiddeti ve suçu da beraberinde getirmekte, AIDS başta olmak üzere bazı hastalıkların oluşumuna sebep olmaktadır..."²⁴

"...Uzmanlık alanım olan bulaşıcı hastalıklardan özellikle AIDS'in madde bağımlıları arasında hızla yayıldığıнын,..."²⁵

Gibi örnekleri çoğaltılabilecek konuşmalar mevcuttur. Toplam dokuz konuşmada geçen uyuşturucu ek konusu belki de isabetsiz bir konu değildir ancak hastalığın asıl bulaş yolunun TBMM'de çoğunlukla göz ardı edildiği sonucunu ortaya koymaktadır.

24 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c041/tbmm23041063.pdf>

25 <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c041/tbmm23041063.pdf>

Uyuşturucu kullanımı yoluyla HIV iki ana şekilde bulaşmaktadır. Bunlardan ilki damardan alınan uyuşturucuları kullanırken iğne paylaşılması üzerine kan yoluyla HIV virüsünün bu- laşmasıdır. Bu yol uyuşturucu kullanımı ile direkt alakalıdır. İkinci yol ise uyuşturucuların insanların bilişsel yetilerini azaltarak korunmasız ilişkiye girme ihtimalini yükseltmesidir. Bu sebep teknik olarak uyuşturucu kullanımıyla değil korunmasız cinsel ilişki yoluyla kişiye HIV bulaşması ile alakalıdır.

Sağlık Bakanlığının açıkladığı verilere göre HIV vakalarının %45,6'sı cinsel yolla, %0,97'si- nin bulaşma yolu damar içi madde veya uyuşturucu yoluyla bulaşmakta, % 53,08'inin bu- laş yolu bilinmemektedir²⁶. Bakanlığın açıkladığı istatistikler temel alındığında, uyuşturucu kullanımının direkt olarak HIV bulaşmasına olan etkisi, korunmasız cinsel ilişkinin HIV bu- laşmasına olan etkisi kıyasla çok düşük bir yüzdedir. Yani meclis içinde sanılan genel kanının aksine korunmasız cinsel ilişki, uyuşturucu kullanımına kıyasla HIV oluşumuna çok daha fazla sebebiyet vermektedir.

Cinsel ilişki esnasında korunmanın önemine 61 konuşma içerisinde yalnızca bir konuşmada rastlamaktayız. 2 Aralık 2003 tarihinde AKP vekili Mehmet Melik zmen tarafından yapılan bu konuşmada açık bir şekilde cinsel ilişki esnasında korunmanın önemine ve kondom kul- lanımına dikkat çekilmiştir. 20 yıllık periyotta bu kadar açık şekilde konu hakkındaki hayati öneme sahip bir başlığa bu denli net şekilde yalnızca bir kere değinilmiş olması hastalığın ve virüsün vekiller tarafından çok ciddiye alınmadığını göstermektedir.

HIV virüsüne maruz kalındığı bilinen durumlarda PEP adı verilen (Post-Exposure Prophylax- is) ilaçlar ile kişinin HIV kapma riski önemli bir derecede azalmaktadır. Fakat bu ilaç HIV ile temastan 72 saat sonra alınmalıdır. Bu konuda halkın bilgilendirilmesi de HIV pozitif olmanın ve AIDS oluşumunun nlenmesine dair büyük bir fark yaratabilme potansiyeline sahip- tir. Ancak cinsel ilişki esnasında korunmaktan bile bahsetmekten imtina eden vekillerin bu ilaçlar hakkında halkı bilgilendirmesini talep etmek hayalperestlikten öteye gitmeyecektir.

AIDS/HIV hakkında farkındalık oluşurmaya çalışan vekiller tarafından doğru noktalara te- mas edildiğini söylemek bu sebeplerle g olacaktır. Uyuşturucu kullanımı elbette virüsün bulaşı açısından önemli bir noktadır ancak asıl önleyici yöntemlere yeteri kadar temas edilmemiştir.

5.2.2. nyargılar, LGBTİ+, Cinsiyet Eşitsizliği, Evli Olmayanların Cinsel Hayatı

Başlıkta yer alan dört ek konu birbiriyle ilintili olduğundan tek başlık altında incelenecektir.

1 Aralık 2009 tarihli konuşmasıyla AKP vekili Kemalettin Aydın ve 19 Kasım 2014 tarihli konuşmasıyla CHP vekili Binnaz Toprak AIDS/HIV hakkındaki önyargılara dikkat çekmiş ve bunların doğru olmadığını belirtmişlerdir.

Kemalettin Aydın konuşmasında hastalık keşfedildiği zaman yalnızca homoseksüellerin bu hastalığa sahip olabileceğinin genel kanı olduğunu ancak sonradan heteroseksüel ilişkiler aracılığıyla da hastalığın bulaşabildiğinin öğrenildiğini ifade etmiştir. Bu gerçeğin yıllar nc- esinde anlaşılmış olmasına rağmen günümüzde toplumlarda halen daha devam eden AIDS eşcinsel hastalığıdır algısı maalesef ki mevcuttur. Aydın konuşmasında ayrıca daha önce

bahsedilmeyen anneden çocuğa HIV taşınması durumuna ve sosyal izolasyonun bir çözüm olmadığına çünkü HIV+ kişiyle aynı ortamda bulunmanın virüsü taşımayacağına dikkat çekmiştir.

Binnaz Toprak ise önyargıları daha geniş kapsama almış ve hastalığın belirli gruplara ait görmekten vazgeçilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Bu gruplardan bahsederken eşcinseller, seks işçileri, uyuşturucu bağımlıları, mahkûmlar, mülteciler ve siyahileri saymıştır ve bu hastalığın bu gruplara özgü olmadığını vurgulamıştır. Konuşmasının devamında ise bu hastalıktan etkilenen çoğunluğun heteroseksüel erkekler olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda Binnaz Toprak da anneden çocuğa HIV bulaşı durumundan bahsetmiş ve sosyal izolasyonun çözüm olmadığına AIDS hastalığının, başka vekiller tarafından kullanılan “çağımızın vebası” şeklinde damgalanmaması gerektiğini ve AIDS hastası bireylere kötü bir gözle bakılmaması gerektiğini belirtmiştir.

Meclis söylemleri arasında eksik olan bir nokta da HIV pozitif ebeveynlerin çocuk yapmasına dair bilgilendirmeler üzerinedir. Günümüzde HIV pozitif ebeveynler çeşitli test ve tedavi yöntemleri ile HIV taşımayan çocuk sahibi olabilmektedirler. Araştırmamız dahilinde bu konu TBMM içerisinde yalnızca Binnaz Toprak’ın konuşmasında karşımıza çıkmıştır.

*“...AIDS hastalarının belirli gruplarla sınırlı olduğu önyargısı veya yanlış bilgisi. Yani kim bu gruplar? Eşcinsel erkekler, seks işçileri, uyuşturucu bağımlıları, mahkûmlar, mülteciler, siyahlar vesaire diye düşünülüyor yani bunlarla sınırlı, başkalarına pek bulaşabilen bir hastalık değil. Oysa bu yanlış, tamamıyla yanlış ve ön yargılara dayalı bir bilgi çünkü araştırmalar gösteriyor ki AIDS’ten etkilenenler en çok heteroseksüeller. Yani AIDS hastalarının önemli bir kısmı -ilk gruptakiler arasında da tabii AIDS hastası var ama- virüsü ya kadın erkek arasındaki cinsel ilişkiden kapıyor ya da kan yoluyla kapıyor. Bu kan yoluyla kapıların da en acıklı olanı anneden bebeğe geçen AIDS hastalığı. Şimdi, bu yanlış bilgi ve sosyopsikolojik önyargılardan dolayı HIV’le ve AIDS’le yaşayan insanlar günlük hayatta ciddi insan hakları ihlalleriyle karşı karşıya. Pozitif Yaşam Derneği Türkiye’de kendilerine bildirilen bu hak ihlallerini sayıyor; damgalama, sosyal izolasyon yani “Aman, AIDS hastasıdır, yanına yaklaşmayın.” gibi, çağımızın vebası gibi görmek, onur kırıcı muameleye maruz kalma, hasta mahremiyetinin, tıbbi verilerinin ihlali, tedavi, sağlık hakkının ihlali -ki bu çok çok önemli bir şey tabii- tıbbi özen gösterilmemesi, evlenme hakkının engellenmesi, seyahat hakkının engellenmesi. Oysa günümüzde tedavi edilebilen bir hastalık AIDS. Bundan kurtulan çok sayıda kişi var ve de HIV virüsü taşıyan **hatta annelerin sağlıklı bebek doğurmaları bile günümüzde mümkün...**”²⁷*

TBMM sıralarında AIDS için iki kere “çağın vebası” ifadesi kullanılmıştır. Bu kullanımlardan birisi AKP vekili Nevzat Doğan’a öteki ise yine AKP vekili Remziye Öztoprak’a aittir. Bir başka konuşmada ise çağın en korkunç hastalığı olarak nitelendirilmiştir.

Yukarıda bahsedilen iki vekilin, hastalığın eşcinsellikle bir tutulmaması gerektiğini bildiren beyanlarına karşın bu hastalığı “cinsi sapıklık” yapan veya gayrimeşru ilişkide bulunanların başına gelen bir hastalık olarak gören vekiller de mevcuttur.

Hakaretimiz konulu bu konuşmaların eki LGBTİ+ ve evli olmayanların cinsel hayatıdır. Bu konuşmalar AKP vekilleri Hamit Taşçı ve Cevdet Erdöl tarafından yapılmıştır. Raporun önceki bölümlerinde konuşmaların tamamı yer aldığından bu bölümde hatırlatma mahiyetinde kısımları eklenecektir.

“...cinsî sapıklığı, fuhuşu, uyuşturucu bağımlılığını, frengi ve çağımızın en korkunç hastalığı olan AIDS’i getirmesi kuvvetle muhtemeldir...”

“...Bir kişi, uyuşturucu kullanmıyor ve hani, Anadolu’da söylendiği şekliyle harama uçkur çözmüyorsa, üç öğeden ikisini temizlemiş durumda olur; yani, üçte 2 oranında korunmuş olur.Peki, bunların kanunu var mı; var; gayrimeşru hayatı yasaklayan pek çok kanun var; ama, yapılıyor...”

Bu söylemlerde cinsi sapıklık olarak nitelendirilen homoseksüel ilişkilerin ise AIDS ihtimalini heteroseksüel cinsel ilişkiye kıyasla artırdığına dair tıbbi hiçbir dayanak yoktur. HIV virüsünün bulaşması cinsel sıvıların teması ile olduğundan dolayı heteroseksüel veya homoseksüel cinsel ilişki yaşanması HIV bulaşma ihtimalini artırmamakta veya azaltmamaktadır. Sağlık Bakanlığının açıkladığı verilere göre de cinsel yolla bulaştığı bildirilen HIV vakalarının % 68,6’sının bulaşma yolunun heteroseksüel cinsel ilişki olduğu bilinmektedir²⁸. Yani cinsel ilişki konusunda HIV bulaşma ihtimali korumasız sevişme sebebiyle cinsel sıvıların teması ile artmaktadır.

Genel olarak ek konu ve ana konu kategorileri incelendiğinde vekillerin AIDS/HIV’den korunma yolları, AIDS tedavisi sürecinden ve bu süreçte devletin aldığı rolden, virüsün bulaş yollarından daha fazla bahsetmeleri ve hastalık hakkında eğitici, bilinçlendirici ifadeler kullanmalarını beklesek de ortaya çıkan tablo buna uygun gözükmemektedir. Tedavi, bulaş, korunma gibi konularda neredeyse birer tane konuşmaya rastlamak hastalığın vekiller nezdinde önemli bir yer tutmadığını göstermektedir. Konu başlıklarından bağımsız olarak 20 yıllık bir periyotta her sene yüzlerce TBMM Genel Kurulu yapılmasına rağmen çalışmanın başında belirtildiği gibi 2431 adet oturumda yalnızca 61 konuşmaya ulaşmak tek başına durumu gözler önüne sermektedir.

6. Analiz - Soru Önergeleri

TBMM Başkanlığına çalışmanın zaman aralığı kapsamında 29 adet soru önergesi sunulmuştur.

AIDS/HIV gibi toplum sağlığını bu denli etkileyen bir konunun TBMM Genel Kurul konuşmalarında yeterince gündeme gelmediğini belirtmiştik. Aynı durum soru önergeleri ve devamında inceleyeceğimiz araştırma önergelerinde de mevcuttur.

Aynı zaman aralığında AIDS/HIV hakkında 29 soru önergesi sunulmuşken TBMM'deki ve bazı bakanlıklardaki halılar hakkında 30'un üzerinde soru önergesi TBMM Başkanlığına sunulmuştur.

6.1. Partilere ve Konulara Göre Ayrım

CHP	HDP	MHP	Bağımsız
20	5	2	2

TBMM Genel Kurul konuşmalarında iktidar partisi en çok söz alan parti olarak karşımıza çıkmıştı. İktidar partisini ise ana muhalefet partisi olan CHP takip etmişti. Soru önergelerinde ise iktidara ait bir önerge gözükmemektedir. Bu durum ilk bakışta garip görünse de Türkiye gibi demokrasi refleksinin özümsemediği bir ülkede tablo normal karşılanmalıdır. Bunun sebebi soru önergelerinin tanımından kaynaklanmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi soru önergeleri cumhurbaşkanı yardımcılara ve bakanlara yönelik olarak kısa ve gerekçesiz sorulardır. Bakanlar ve cumhurbaşkanı yardımcılarını yasama-yürütme-yargı üçlüsünden yürütme ayağını oluşturmaktadır ve yürütmeye mensup kişiler koalisyon vb. gibi durumlar oluşmadıkça iktidar taraftarı kişilerden oluşmaktadır. Bu sebeple iktidar partisi sıralarından bir vekil kendi genel başkanı tarafından seçilmiş bir bakana veya atanmış bir yardımcısına soru sormaya gerek görmeyecek ve bu garip karşılanmayacaktır. Aslında yasama ve denetim görevlerini yerine tam olarak getiren bir meclise sahip olmak bu durumla aynı tabana oturmayacaktır, iktidar sıralarında yer alan vekiller de yürütme üzerindeki denetimini isteği doğrultusunda yapacaktır. Ancak günümüz Türkiye Cumhuriyeti'nde bu durum söz konusu değildir.

Yukarıda aktarılan durum sebebiyle iktidar partisine ait bir soru önergesi bulunmamaktadır. İktidar sıralarında yer alan vekiller az TBMM Başkanlığına yok denecek kadar az sayıda soru önergesi sunmuştur.

Soru önergelerinde 20 soru önergesiyle CHP en çok önerge sunan parti olmuştur. Beş adet soru önergesi HDP'den iki adet soru önergesi MHP'den ve iki adet önerge de bağımsız vekilden gelmiştir. Genel Kurul konuşmalarında az da olsa rastladığımız İYİ Parti ise Başkanlığa soru önergesi sunmamıştır.

İstatistik x8	AIDS/HIV ile ilgili sayısal veriler talep eden önergeler için kullanılır.
Önlem/Mücadele x8	AIDS/HIV'e karşı alınan veya alınacak önlemler hakkında verilen önergeler için kullanılır.
Sorunlara Destek x6	Hastaların veya HIV+'lerin sorunları hakkında verilen önergeler için kullanılır.
Belirli Bir Olay x4	AIDS/HIV ile ilgili yaşanan bir olay hakkında verilen önergeler için kullanılır.
Tedavi x3	AIDS/HIV tedavisi ile ilgili verilen önergeler için kullanılır.
Konferansa İlişkin Bilgi	AIDS/HIV hakkındaki bir konferans hakkında bilgi talebi içeren önergeler için kullanılır.
90-90-90	90-90-90 hedefleri ile ilgili soru içeren önergeler için kullanılır.
Uluslararası Anlaşmalar	AIDS/HIV konulu anlaşmalar hakkında verilen önergeler için kullanılır.
Test	Tanı testleri hakkında verilen önergeler için kullanılır.

	İstatistik	Sorunlara Destek	Önlem	Tedavi	Uluslararası anlaşmalar	Konferansa ilişkin bilgi talebi	90-90-90 programı	Belirli bir olay	Test
CHP	4	2	7	2	1	1	-	3	1
HDP	1	2	1	-	-	-	1	1	-
MHP	2	-	-	1	-	-	-	-	-
Bağımsız	-	2	-	-	-	-	-	-	-

Önergelerdeki durum, Genel Kurul konuşmaları ile kıyaslandığı zaman göze çarpan en belirgin farklılık sorunlara destek gibi bir başlığın Genel Kurulda konuşulmamış olmasıdır. Sorunlara destek konulu önergeler incelendiğinde AIDS hastası veya HIV+ kişilerin yaşadığı sorunlara ve çözümlerine yönelik soruların bakanlara yöneltildiği ve sunulan 29 soru önergesinin altı tanesi bu konu hakkında olduğu görülecektir. Genel Kurul konuşmalarında bu konu bu yoğunlukta gündeme gelmemiştir.

Soru önermeleri kategorisindeki önlem/mücadele konu başlığı da Genel Kuruldaki benzer konudaki yoğunluğa kıyasla daha sık gündeme gelmiştir. Sunulan 29 önergenin sekiz tanesi önlem/mücadele hakkındadır. Bu konular TBMM Gündeminde de daha sık konuşulması gereken konulardır ancak vekiller ağırlıklı olarak hastalığın içerdiği risk, bulaşıcılığının yüksek olması ve öldürücülüğü hakkında konuşmayı tercih etmişlerdir. Genel Kurul konuşmalarının yapıldığı konuların çok isabetli olmadığını yazının önceki bölümlerinde belirtmiştik.

İstatistik konulu önermeler üç parti tarafından da sunulmuştur ancak bağımsız vekillerin bu konuda önermeleri bulunmamaktadır.

Sorunlara destek konulu önermelerde ise bağımsız vekillerin önermeleri bulunmasına

rağmen bu sefer de MHP'li vekiller bu konuda önerge sunmamayı tercih etmiştir. Genel Kurul konuşmalarında sekiz konuşma ile AKP ve CHP sonrası en çok konuşma yapan parti olan MHP'nin yalnızca iki soru önergesi sunması garip karşılanabilecek bir durum olarak değerlendirilebilir.

Bu başlık altında dikkat çekilmesi gereken bir diğer nokta olarak 90-90-90 hedefleri hakkında da soru önergesi sunulmuş olması gösterilebilir.

Birleşmiş Milletler AIDS programı olan UNAIDS tarafından duyurulan 90-90-90;

- Bu bireylerin en az %90'ının kesintisiz HIV ilaç tedavisine (ART) erişmiş olmalarını,
- HIV ilaç tedavisi sürdüren kişilerin en az %90'ında viral baskı sağlanmış olmasını
- 2020 yılı itibarıyla dünya genelinde HIV taşıyan insanların en az %90'ının tanı almış ve HIV taşıyıcısı olduklarının farkında olmalarını hedefleyen küresel bir program ve farkındalık kampanyasıdır.²⁹

HDP'li vekil Filiz Kerestecioğlu Demir tarafından 1 Aralık 2020 tarihinde başkanlığa sunulan önergede 90-90-90 hedefleri hakkında soru sorulmuştur. Bu konu hakkında ne Genel Kurul konuşmalarında ne de araştırma önergelerinde başka bir veriye rastlanmamıştır.

6.1.2. Zaman Aralığına Göre Ayrım

TBMM Başkanlığına sunulan 29 önergenin zamansal yoğunlukları da Genel Kurul konuşmaları ile paralellik barındırmamaktadır. Konuşmalar ilk 10 yılda yoğunlaşmış iken soru önergeleri son 10 yılda ağırlık kazanmıştır. Buna sebep olarak 2007'ye kadar TBMM sıralarında yalnızca iki parti olmasından dolayı bu denetim yollarına başvuracak parti sayısının düşük olması gösterilebilir. Parti çeşitliliği arttıkça önerge sayılarında da bir artış gözlemlenmiştir. İlk 10 yıllık periyotta 10 adet soru önergesi TBMM Başkanlığına sunulmuşken son 10 yıllık periyotta 19 adet soru önergesi sunulmuştur.

6.2. Partilere ve Ek Sütununa Göre Ayrım

Virüsün görüldüğü kişi sayısı x7	İstatistik konu başlığı altın HIV'in görüldüğü kişi sayısına yönelik önergeler için kullanılır.
AIDS Tanı Sayısı x4	İstatistik konu başlığı altın AIDS hastası kişi sayısına yönelik önergeler için kullanılır.
Ayrımcılık x4	AIDS hastası veya HIV+ kişilerin ayrımcılığa uğraması hakkındaki önergeler için kullanılır.
Kan nakli x3	Kan nakli sırasında yaşanan HIV bulaşlarına yönelik önergeler için kullanılır.
Ölüm Sayısı x2	İstatistik konu başlığı altın AIDS hastası olup hayatını kaybeden kişi sayısına yönelik önergeler için kullanılır.
Sığınmacılar x2	Sığınmacıların ülkeye HIV taşıdığına dair önergeler için kullanılır.

Farkındalık x2	AIDS ve HIV hakkında farkındalığın artırılması hakkındaki öneriler için kullanılır.
Vaka artışı x2	AIDS vakalarının artışı hakkındaki öneriler için kullanılır.
Covid-19 x2	Covid-19 salgını sırasında AIDS hastalarının durumu hakkındaki öneriler için kullanılır.
Cinsel eğitim	AIDS'ten korunmak adına ülke geneli cinsel eğitim verilmesi hakkındaki öneriler için kullanılır.
Kadın	HIV taşıyan kadınlar hakkındaki öneriler için kullanılır.
Ceza İnfaz Kurumları	Ceza infaz kurumlarında AIDS/HIV konulu öneriler için kullanılır.
HIV+ Gebeler	Gebelerin HIV+ olması durumu hakkındaki öneriler için kullanılır.
Ameliyat öncesi HIV testi	Ameliyat öncesinde yapılan HIV testleri hakkındaki öneriler için kullanılır.
LGBTİ, Kadın, Mülteci, Seks İşçilerine yönelik Bakanlığın yetersizliği yanında ayrımcı tutumu	Bakanlığın AIDS/HIV konusunda ayrımcılık yapması hakkındaki öneriler için kullanılır.

Yukarıda sayılan konuların birçoğu CHP'li vekiller tarafından TBMM Başkanlığına sunulmuştur. Ameliyat öncesi HIV testi, cinsel eğitim, HIV+ gebeler gibi nadiren farkına varılmış konular CHP'li vekiller aracılığıyla kendisine yer bulmuştur.

Bakanlığın ayrımcı tutumu hakkında soru soran tek parti HDP olmuştur. Daha önce de bahsedilen Filiz Kerestecioğlu Demir'in 90-90-90 hakkındaki önergesi içerdiği başka sorularla ayrımcı tutum hakkında da bilgi talep etmektedir. HDP'nin bir başka önergesinde ise HIV+'lere karşı uygulanan ayrımcılıktan bahsedilmektedir.

MHP'li vekillere ait önerilerin ek sütunu ölüm sayısı ve AIDS tanı sayısından ibarettir.

Bağımsız vekil Sebahat Tuncel de temas edilmeyen konulara temas etmiştir. Tuncel 7 Şubat 2011 tarihli önergelerinde Kadın ve Ceza İnfaz Kurumları ek konularından bahsetmiştir.

6.3. Vekillere Göre Ayrım

Mustafa Sezgin Tanrikulu x6	Nevin Gaye Erbatır x4	Filiz Kerestecioğlu Demir x2	Melda Onur x2
Özcan Yeniçeri x2	Sebahat Tuncel x2	Sibel Yiğitalp x2	Tansel Barış x2
Bülent Baratalı	Durmuş Fikri Sağlar	Gamze Taşçier	Levent Gök
Ömer Fethi Gürer	Şafak Pavey	Züleyha Gülüm	

Tablo incelendiğinde çalışma süresi boyunca TBMM Başkanlığına en çok soru önergesi sunan vekilin CHP vekili Mustafa Sezgin Tanrıkulu olduğu görülecektir. 2011 seçimlerinden beri vekillik görevini ifa eden Tanrıkulu bu süreçte TBMM Başkanlığına 24.354 adet soru önergesi sunmuştur. Bu sebeple çalışılan herhangi bir konuda kendisine ait önerge sayısının baskın olması garip olmayacaktır. 2011 seçimlerinden beri Başkanlığa sunulan 176.424 önergenin yaklaşık %13.8'i Tanrıkulu'na aittir.

M. Sezgin Tanrıkulu'na ait önergeler önlem, tedavi, istatistik ve belirli bir olay konusudur.

Dikkat çekici bir diğer nokta ise Tanrıkulu'nun vekillik dışındaki mesleğidir. Kendisi bir avukat olan Tanrıkulu, çalışmanın soru önergeleri bölümünde doktorluk mesleğini icra eden vekillerden daha fazla önerge sunmuştur. Meslek konusu yazının devamında detaylı olarak incelenecektir.

6.3.1. Meslek

Avukat x11	Sağlık yöneticisi x2	Yönetici, çiftçi
Kimya Mühendisi x4	Turizm x2	Eczacı
Haritacı x2	Gazeteci x2	Endüstri Mühendisi
Doktor x2	Uluslararası ilişkiler mezunu	

Soru önergeleri kısmındaki bir diğer farklılık ise vekillerin meslekleri konusunda karşımıza çıkmıştır. Genel Kurul konuşmalarının incelendiği kısımda mesleği doktorluk olan vekillerin sayısı oldukça fazla iken bu kısımda aynı durum mevcut değildir.

TBMM Başkanlığına sunulan 29 önergenin 11 tanesi avukatlar tarafından sunulmuştur. Avukatların arkasından ise doktorlar gelmemektedir. İkinci sırada 4 konuşma ile kimya mühendisleri yer almaktadır. Sağlık yöneticileri, turizmciler, haritacılar, gazeteciler ve doktorlar ikişer önerge ile kimya mühendislerini takip etmektedir.

Önergeler boyutunda doktorların geri planda kalmasının sebebini ortaya koymakta zorlandığımızı belirtmemiz gerekir. Meseleyi irdelemek adına doktorlar tarafından sunulan önergeleri incelemekte fayda olduğunu düşünmekteyiz. Aynı zamanda diğer önergelerin de okunması gerekmektedir ancak yazıyı önergeye boğmamak adına diğer önergelere yer verilmeyecektir.

Şanlıurfa'da hastanede verilen kanla AIDS'e yakalanan bir çocuğun ve ailesinin durumuna ilişkin³⁰

HIV virüsüne karşı alınan tedbirlerin yeterliliğine ilişkin^{31 32}

Diğer vekillerin sundukları önergeler genelde istatistik, hastalığın tedavisi, hastalığa karşı alınan önlemler, hasta kişilerin yaşadığı zorluklar gibi konularda olmuştur. Doktorların

30 <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-11423s.pdf>

31 <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-11422s.pdf>

32 Bu kısımda yer alanlar önergelerin özetleridir. İçerikleri özetler okunduğunda rahatça anlaşıldığı için önergede yer alan sorulara yazıda yer vermenin okunabilirliği düşüreceği kanaatindeyiz.

meslekleri dolayısıyla bu alanlar hakkında belirli bir düzeyde bilgi sahibi olduğu düşünülebilir. Doktorlar tarafından gelen önergelere bakıldığında ise birisinin Şanlıurfa’da yaşanan bir olayla ilgili bilgi talebi olduğu ötekinin ise var olan tedbirler üzerine sorulduğu görülmektedir.

Belirli düzeyde bilgi sahibi olmalarının önerge sayısına etki edeceği düşünülebilse de bu bilgilerin kendilerini daha doğru sorulara itmesi gerektiği de düşünülebilir. Daha doğru sorular ile bakanların daha açık ve net cevap vermeleri sağlanabilirdi ancak doktorlar tarafından bu yol tercih edilmemiştir.

	Sorunlara Destek	İstatistik	Önem	Belirli bir olay	Konferansa ilişkin bilgi talebi	Tedavi	Test	Uluslararası Anlaşmalar	90 90 90 programı
Avukat	2	3	5	3	-	1	-	-	1
Doktor	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Kimya müh.	-	-	1	-	1	1	1	-	-
Eczacı	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Haritacı	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Gazeteci	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Endüstri müh.	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık Yöneticisi	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Turizm	-	2	-	-	-	1	-	-	-
Uluslararası ilişkiler	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Yönetici, çiftçi	-	-	1	-	-	-	-	-	-

6.3.2. Cinsiyet

Bu başlıkta da Genel Kurul konuşmaları ile bir farklılık mevcuttur. Sunulan 29 önergenin 14’ü erkek vekiller 15’i kadın vekiller tarafından hazırlanmıştır. TBMM’de yer alan kadın vekil sayıları dönemlere göre yazının önceki kısımlarında yer almıştı. Kadın vekil sayısı değişmeden tablonun bu şekilde değişmesi şaşırtıcı olmuştur.

6.4. Cevaplanma Durumlarına ve Cevaplayanlara Göre Ayrım

Muhatap/cevap durumu	Cevaplandı	SGSC	Cevaplanmadı	Hükümsüz
CB Yrd. Fuat Oktay	1	-	1	-
Eski Dışişleri Bakanı Abdullah Gül	-	-	1	-
Eski Başbakan Ahmet Davutoğlu	-	-	1	-
Eski Başbakan Binali Yıldırım	-	-	2	-
Eski Adalet Bakanı Sadullah Ergin	-	-	1	-
Eski Sağlık Bakanı Ahmet Demircan	-	-	1	-
Eski Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu	-	3	1	1
Eski Sağlık Bakanı Recep Akdağ	3	1	6	1
Sağlık Bakanı Fahrettin Koca	-	1	4	-
Toplam	4	5	18	2

Bakanlara ve cumhurbaşkanı yardımcılarında konu hakkında sunulan 29 önerenin dört tanesi zamanında beş tanesi süresi geçtikten sonra olmak üzere dokuz tanesi cevaplandı. Geriye kalan 20 önerge yanıtız bırakıldı.

Önergelere cevap verenlerden birisi Cumhurbaşkanlığı Yardımcısı Fuat Oktay'dır ancak verdiği cevap soruların kendisinin görev alanı dışında kaldığına yöneliktir. Bu girdi cevaplandı olarak alınsa da tatmin edici veya tatmin edici olmayan bir cevap olduğundan bahsedemeyiz.

Yukarıdaki paragraf sonucunda Fahrettin Koca, Mehmet Müezzinoğlu ve Recep Akdağ dışında önergelere cevap veren bir bakan ya da yardımcı olmadığını söyleyebiliriz. Üç bakanın verdiği cevaplar da soruların tatmin edici yanıtları olup olmamasına göre incelenmiştir. Bunun sebebi, günümüze yaklaştıkça soru önergelerine verilen cevapların yalnızca cevaplamak için verilen cevaplar olduğunu söylemek mümkündür.

	Yanıt Değerlendirmeleri	
Eski Sağlık Bakanı Mehmet Müezzinoğlu	Eski Sağlık Bakanı Recep Akdağ	Sağlık Bakanı Fahrettin Koca
Sorular yanıtlanmış	Sorular yanıtlanmış	Kısa bilgilendirme
Kısa bilgilendirme	Kısa bilgilendirme	
Cevap linki yok	Sorular yanıtlanmış	
	Sorular yanıtlanmış	

Mehmet Müezzinoğlu kendisine yöneltilen beş soru önergesinin üçünü süresi geçtikten sonra cevaplamıştır. Yanıtladığı sorulardan birisi istatistik ve tedaviler hakkında olan Müezzinoğlu istatistik kısmını tablolarla, tedavi kısmını ise kısa ve net şekilde yanıtlamıştır. Bir diğer önergeyi ise tamamen kısa ve net cevaplarla yanıtlamıştır.

Recep Akdağ ise kısaca yanıtladığı bir önerge harici diğer önergelerde tatmin edici cevaplar vermiştir.

Fahrettin Koca önergenin içerisinde yer alan altı sorunun hepsini tek başlık altında cevaplamayı tercih etmiştir. AIDS ile ilgili verilerin yıllara ayrılarak değil kümülatif olarak paylaşılması ve ayrımcılıkla ilgili kısımlara adeta geçiştirme maksadıyla cevap yazmış veya hiç yazmamıştır.

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'ın verdiği yanıt hariç 1 Aralık 2020 tarihli önergeye Fahrettin Koca'nın verdiği cevap, yanıtlanan son önerge olarak kayıtlarımıza geçmiştir. Koca'nın yanıtından önce yanıtlanan son önerge ise 29 Kasım 2013 tarihinde Başkanlığa sunulan önerge'dir. Bu önerge Mehmet Müezzinoğlu tarafından yanıtlanmıştır. Yanıtlanan bu iki önerge arasındaki dokuz önerge cevapsız kalmıştır.

2002-2011 arasında verilen 10 önergenin dört tanesi cevaplanırken 2012-2022 arasında verilen 19 önergenin yalnızca beş tanesi cevaplanmıştır.

Yanıtlanan önergelerin yedi tanesi CHP'ye aittir. Bir tanesi HDP bir tanesi de MHP'ye ait olarak görülmüştür.

7. Analiz - Araştırma Önergeleri

Anahtar kelimelerle birlikte yapılan taramalar sonucunda çalışma kapsamı zaman aralığında yer alan 14.285 araştırma önergesinden yalnızca beş tanesinin AIDS/HIV ile ilgili olduğunu ve anahtar kelimeleri içerdiği tespit edilmiştir.

Beş araştırma önergesinin dördü CHP sıralarından bir tanesi ise HDP sıralarından gelmiştir.

Araştırma önergesi sunan vekiller arasında yalnızca bir tane doktor bulunmaktadır. Bu vekil aynı zamanda hukukçu da olan Murat Emir'dir.

Başkanlığa sunulan beş araştırma önergesinin hiçbiri hakkında bir araştırma komisyonu kurulması kabul edilmemiştir.

Önergelerin konuları büyük oranda benzerlik göstermektedir. Dört tanesi uyarı, bilgilendirme ve farkındalık yaratma amaçlı olup kalan bir tanesi ise AIDS ile mücadele hakkındadır.

8. Araştırma Komisyonu Raporları & Kanun Teklifleri

Bu bölümde bir kategorizasyon yapılmadan, sayısal veriler sunulmadan araştırmanın anahtar kelimelerinin hangi bağlamda kullanıldığı doğrudan veya dolaylı olarak aktarılacaktır.

8.1. Araştırma Komisyonu Raporları

23. yasama dönemi 4. yasama yılına³³ ait olan 589 sıra sayılı “Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” raporunda Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmetleri Merkezi, UNICEF ve BM’nin çocuklar ve gençler ile ilgili çalışma başlıkları aktarılırken çocukların ve gençlerin cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunması da bu başlıklar arasında sayılmıştır.

“UNICEF, Türkiye’deki 13 milyon ergenin HIV/AIDS’ten korunarak, sağlıklı ve üretken biri yaşam sürmelerini sağlayacak yaşam becerilerini edinmesi için çaba göstermektedir.”

“...Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezlerinde gençlere yönelik olarak verilen bilgilendirme, eğitim ve danışmanlık, hastalıklar ile ilgili teşhis ve tedavi hizmetleri temel olarak aşağıdaki konuları içermektedir:

- Fiziksel büyüme, cinsel ve psiko sosyal gelişim
- Ergenlerle/gençlerle ilgili aile danışmanlığı
- Psikolojik problemler
- Sık görülen sistemik hastalıklarda teşhis ve tedavi
- Aşı hizmetleri, Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı danışmanlığı
- Ergen gebelik (gebelik testi de dâhil)
- Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, HIV/AIDS ve korunma
- Cinsel istismar ve şiddet
- Aile Planlaması
- İstenmeyen gebelikler için danışmanlık ve rehberlik
- Sigara ve madde bağımlılığına yönelik danışmanlık ve yönlendirme
- Gebelik sırasında ve sonrasında sağlık hizmetleri...”

“UNFPA devletleri yoksulluğu azaltma politikaları geliştirme sürecinde nüfus verilerinin kullanılması için desteklemekte, her hamileliğin istenilen, her doğumun güvenli ve her gencin HIV/AIDS’den korunmuş olması için faaliyet göstermekte, kadınların ve genç kızların hak ettiği saygılı muameleyi görmesi için destek vermektedir.”³⁴

Çalışma konusuna ait anahtar kelimelerin bu rapordaki kullanımları hastalığı önlemek ve tedavisini sağlamakla ilgilenen kurumlar üzerine olmuştur. Bu rapor dışında aşağıda bahsedilecek iki raporda durum böyle değildir. Özellikle yazının söylem analizi bölümünde dikkat çektiğimiz bir durum olan uyuşturucu kullanımı ve AIDS/HIV diğer iki raporun temas ettiği konulardan birisi olmuştur.

33 (yazının devamında dönem ve yıllar dönem/yıl şeklinde örn.23/4 olarak kullanılacaktır)

34 <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss589.pdf>

24/4'te yayımlanmış 592 sıra sayılı ve 26/3'te yayımlanmış 558 sıra sayılı komisyon raporları uyuşturucu kullanımına yönelik raporlardır ve bu raporların içinde uyuşturucu kullanımı HIV'in önemli bulaş yollarından birisi olarak anılmıştır. Bu konu hakkındaki görüş ve veriler yazının önceki bölümlerinde aktarılmıştır.

8.2. Kanun Teklifleri

“Örneğin, kişiye “kör”, “şaşı”, “topal”, “kambur”, “kel” vs. demekle; kişiye “psikopat”, “fren-gili” veya “aidsli” demekle, hakaret suçu işlenmiş olur.”³⁵

Yukarıdaki cümle 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu'nun şerefe karşı suçlar bölümünde yer alan hakaret suçunun (m.125) gerekçesinden alınmıştır. Gerekçe boyunca hakaret suçunu oluşturacak durumlar ve kelimeler örnekleme yoluyla sayılmıştır.

Burada dikkat çekecek husus hakaret suçunun oluşacağı durumlar değildir çünkü bir kişiye mevcut fiziki özellikleriyle veya hastalığıyla seslenmek toplum içinde o kişiyi zor durumda bırakabilir ancak kanun koyucu bu suçun oluşacağı durumları örneklerken üç hastalıktan bahsederken ikisinin cinsel yolla bulaşan hastalıklar olması dikkat çeken husustur.

Söz konusu durum bu hastalıkların utanılacak hastalıklar olduğunun, bu hastalıkları taşıyan bireylerin bu durumlarını gizlemeleri gerektiğinin iktidar tarafından ifade edildiğine delalettir. Bu duruma kanunun Genel Kurul görüşmeleri sırasında da dikkat çekilmemiş muhalefet tarafından tepkisiz bir şekilde görüşmeler sürdürülmüştür.

Cinsel yolla bulaşan hastalıklar, özellikle AIDS, hakkında oluşan bu algıların insanların zihnine yerleşen bu düşüncelerin daha doğru ve saygılı bir zemine oturması önümüzdeki yıllar için en büyük temennilerimiz arasında yer almaktadır.

Center for Democracy Research (CDR), 2020 yılında bir grup genç avukat, teknolojist ve siyaset bilimci tarafından kurulmuş, kâr amacı gütmeyen bir araştırma merkezidir.

CDR, veriye dayalı araştırma projeleri ve politika odaklı teknolojik araçlar geliştirerek Türkiye parlamentosu ile İstanbul-Ankara İzmir Büyükşehir Belediye Meclislerinin katılımcılığını, hesap verebilirliğini ve şeffaflığını artırmayı amaçlamaktadır.

info@demokra.si
cdr.org.tr

Akkirman Sokak
No:2/1 Daire:4
Nişantaşı/İstanbul